

Województwo
Śląskie

Badanie potencjału i potrzeb JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego w zakresie opracowania i wdrażania lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji (LPDI-2024)

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, październik 2024

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Opracowanie

Ryszard Skrzypiec

Zdjęcie na okładce

edycja własna na podstawie Matt Jeacock, Canva.com

Materiał pt. *Badanie potencjału i potrzeb JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego w zakresie opracowania i wdrażania lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji (LPDI-2024)* powstał w ramach Terytorialnego Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych Województwa Śląskiego funkcjonującego w ramach projektu „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach programu „Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027”, Priorytet FERS.04.00 „Spójność społeczna i zdrowie”, Działanie FERS.04.13 „Wysokiej jakości system włączenia społecznego”.

TORUS

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
2. Podział terytorialny województwa śląskiego	10
3. Wnioski, obserwacje i rekomendacje.....	12
4. Respondenci badania.....	15
4.1 Charakterystyka terytorialna respondentów ankiety.....	15
4.2 Charakterystyka instytucjonalna respondentów ankiety	16
4.3 Stopień wypełnienia ankiety.....	17
4.4 Wnioski.....	17
5. Doświadczenie, kompetencje i czynniki warunkujące tworzenie dokumentów strategicznych	18
5.1 Doświadczenie badanych JST w zakresie tworzenia dokumentów strategicznych...	18
5.2 Samodzielne tworzenie dokumentów strategicznych	22
5.3. Wnioski.....	26
6. Rozwój usług społecznych i deinstytucjonalizacja	27
6.1. Rozwój usług społecznych.....	27
6.2. Deinstytucjonalizacja świadczenia usług społecznych	31
6.3. Znajomość planów rozwoju usług i deinstytucjonalizacji	31
7. Opracowanie i wdrożenie LPDI	35
7.1. Lokalny plan rozwoju usług społecznych	35
i deinstytucjonalizacji	35
7.2. Gotowość badanych JST do opracowania i wdrożenia LPDI	36
7.3. Czynniki zmiany nastawienia JST do opracowania i wdrożenia LPDI	39
8. Udział w zadaniu TORUS.....	43
8.1. Zaawansowanie procesu opracowania i wdrożenia LPDI.....	43
w badanych JST	43
8.2. Potrzeby wsparcia JST w procesie opracowania	43
i wdrożenia LPDI	43
8.3 Wnioski.....	45
9. Aneks.....	46
9.1. Tabele	46
9.2. Narzędzie badawcze	52

Wykaz skrótów

bd	Brak danych
CUS	Centrum usług społecznych
DPS	Dom pomocy społecznej
FERS	Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
FESL	Fundusze Europejskie dla Województwa Śląskiego
GOPS	Gminny ośrodek pomocy społecznej
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JOPS	Jednostka organizacyjna pomocy społecznej
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
LPDI	Lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji
m.n.p.p.	Miasto na prawach powiatu
MOPR	Miejski ośrodek pomocy rodzinie (działający w mieście na prawach powiatu)
MOPS	Miejski ośrodek pomocy społecznej
OPS	Ośrodek pomocy społecznej
PCPR	Powiatowe centrum pomocy rodzinie
PUP	Powiatowy urząd pracy
ROPS	Regionalny ośrodek polityki społecznej
RPDI	Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji
SP	Starostwo powiatowe
TORUS	Terytorialne Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych
UG	Urząd gminy
UM	Urząd miasta
UMiG	Urząd miasta i gminy

Wykaz definicji

Centrum Usług Społecznych (CUS) – nowe jednostki organizacyjne gminy i nowa instytucja lokalnej polityki społecznej, która ma służyć rozwojowi i integracji usług społecznych organizowanych i świadczonych na poziomie lokalnym. Są także źródłem kompletnych informacji o usługach społecznych. Tworzony program usług społecznych może być skierowany do osób, rodzin, grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach lub ogółu mieszkańców¹.

Deinstytucjonalizacja – proces rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności (w tym także profilaktycznych), które mają wyeliminować potrzebę opieki instytucjonalnej².

Działanie IV – element zadania nr 1 pn. „Terytorialne Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych (TORUS)” w projekcie pt. „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL”. Działanie składa się m.in. z następujących elementów: 1) diagnozy kompetencji i potrzeb JST w zakresie programowania polityki społecznej, w tym lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji; 2) promowania LPDI jako instrumentu realizacji polityki społecznej w JST; 3) wspierania JST w zakresie/w procesie programowania polityki społecznej, w tym opracowania LPDI.

Lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji (LPDI) – określa konkretne przedsięwzięcia rozwojowe samorządów gmin i powiatów realizowane i finansowane ze środków własnych oraz zewnętrznych źródeł finansowania (w tym w ramach Programów Regionalnych)³.

Planowanie polityk publicznych – stanowienie prawa, które staje się ramą do kolejnych działań realizowanych przez poszczególne podmioty życia publicznego.

Rozwój usług społecznych – usługi społeczne generalnie adresowane są do wszystkich, ale szczególnie do osób, które z racji swoich indywidualnych cech i szeroko rozumianych uwarunkowań mogą być narażone na jakikolwiek przejaw wykluczenia społecznego czy dyskryminacji. Rozwój usług społecznych w społeczności lokalnej ma na celu zaspokojenie potrzeb osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu przez opracowanie i wdrożenie kompletnego systemu realizacji usług społecznych, gwarantującego możliwość dokonania przez osobę potrzebującą wsparcia osobistego, niczym niezdeteminowanego wyboru, najbardziej optymalnej formy realizacji usługi. W przyszłości usługi społeczne powinny mieć charakter bardziej zdeinstytucjonalizowany, co oznacza rozwój usług środowiskowych w miejscu zamieszkania⁴.

Wsparcie JST w działaniu IV – w ramach TORUS oferowane będą następujące formy wsparcia: 1) doradztwo, 2) szkolenia i 3) warsztaty w zakresie analizy danych na potrzeby opracowania dokumentów programowych, badań i programowania, tworzenia i realizacji LPDI (w tym diagnoz).

¹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1818).

² Serwis Programu Wiedza Edukacja Rozwój, https://www.power.gov.pl/media/70778/ogolnoeuropejskie_wytyczne_deinstytucjonalizacja.pdf [dostęp: 25.07.2023 r.].

³ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, *Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025* przyjęty uchwałą nr 2378/464/VI/2023 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 15.11.2023 r.

⁴ *Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)* przyjęta uchwałą nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. (Monitor Polski z dnia 10 sierpnia 2022 r., poz. 767).

1. Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie jest podsumowaniem pierwszego etapu realizacji Działania IV, stanowiącego element zadania nr 1 pn. „Terytorialne Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych (TORUS)” w projekcie pt. „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL”. Na tym etapie przeprowadzono diagnozę kompetencji i potrzeb jednostek samorządu terytorialnego w zakresie programowania polityki społecznej, w tym lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji. Wyniki diagnozy zostaną wykorzystane do realizacji drugiego i trzeciego etapu Działania IV: promowania LPDI jako instrumentu realizacji polityki społecznej w JST oraz wspierania JST w zakresie/w procesie programowania polityki społecznej, w tym opracowania LPDI.

Promowanie LPDI będzie realizowane przez zespół zadania TORUS poprzez dystrybucję informacji nt. rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, w tym poprzez newsletter ROPS, organizację spotkań online, kontakty telefoniczne, publikacje na stronie internetowej ROPS. Wspieranie JST będzie realizowane w formie warsztatów, szkoleń oraz doradztwa grupowego i indywidualnego świadczonego przez zewnętrznych trenerów i doradców pod nadzorem i przy współudziale zespołu TORUS (online i bezpośrednio).

Opracowanie dotyczy dwóch zagadnień:

- doświadczeń i potrzeb JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego w zakresie tworzenia polityk publicznych, w szczególności planowania rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji;
- zainteresowania JST skorzystaniem ze wsparcia oferowanego w ramach działania IV, zadania nr 1 „Terytorialne Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych (TORUS)” w projekcie pt. „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL”, realizowanego przez ROPS w Katowicach ze środków FERS i krajowych w okresie 2024-2028, w szczególności:
 - doświadczenia i kompetencji JST w zakresie planowania polityk publicznych, w tym rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji;
 - deficytów i potrzeb JST w zakresie planowania polityk publicznych, w tym rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji;
 - orientacji JST w procesach rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji;
 - nastawienia JST do planowania rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji (opracowanie i przyjęcie lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji);
 - zainteresowania JST wsparciem oferowanym w ramach działania IV;
 - oczekiwań JST co do zakresu i formy tego wsparcia.

Zainteresowanie tym aspektem funkcjonowania samorządów terytorialnych wynika z następujących powodów:

- realizacji projektu pt. „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL”, którego konstytutywnym elementem jest wspieranie JST szczebla powiatowego i gminnego w opracowaniu i wdrożeniu lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji;
- konieczności rozwijania usług społecznych i deinstytucjonalizacji jako pożądanego kierunku polityki społecznej państwa i samorządu terytorialnego, sprzyjającej podniesieniu jakości życia, zwiększeniu dostępności i wyrównaniu szans skorzystania z oferty usług przez jak najszersze kręgi społeczeństwa polskiego, w szczególności przez

dzieci i młodzież w pieczy zastępczej i ich opiekunów, osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia, niepełnosprawności, osoby z niepełnosprawnościami, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, osoby w kryzysie bezdomności, osoby w kryzysie zdrowia psychicznego, migrantów;

- konieczności zaplanowania przez JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego interwencji w zakresie rozwijania usług społecznych i deinstytucjonalizacji, co wymaga odpowiedniego poziomu kompetencji i zasobów.

Delegacje do tworzenia i wdrażania lokalnych programów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji zapisano w następujących dokumentach:

- „Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” – Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności;
- „Umowa partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce” z 30 czerwca 2022 r.;
- „Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)” przyjęta uchwałą nr 135 Rady Ministrów z dnia 15 czerwca 2022 r. (Monitor Polski z dnia 10 sierpnia 2022 r., poz. 767);
- „Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025” przyjęty uchwałą nr 2378/464/VI/2023 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 15.11.2023 r.

„Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności” definiują deinstytucjonalizację jako proces rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnych społeczności (w tym także profilaktycznych), które mają wyeliminować potrzebę opieki instytucjonalnej⁵.

„Umowa partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce” wskazuje, że jednym z głównych działań w zakresie polityki spójności w Polsce jest m.in. tworzenie i wdrażanie lokalnych i regionalnych planów deinstytucjonalizacji usług. Wsparcie realizacji tych planów będzie możliwe ze środków EFS+, tak aby zapewnić ich jak najbardziej skuteczne wdrożenie.

„Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)” sygnalizuje, że jednym z elementów procesu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności – w perspektywie kilkudziesięcioletniej – jest m.in. przygotowanie i wdrożenie lokalnych i regionalnych planów rozwoju usług opieki długoterminowej zgodnych z koncepcją deinstytucjonalizacji.

Dla osiągnięcia tego celu niezbędne jest zbudowanie spójnego systemu programowania, koordynowania i monitorowania systemu usług społecznych, którego rozwój powinien być oparty o partnerstwo publiczno-społeczne i udział partnerów sektora ekonomii społecznej we współkreowaniu, realizacji i monitorowaniu działań⁶.

⁵ Serwis Programu *Wiedza Edukacja Rozwój*, https://www.power.gov.pl/media/70778/ogolnoeuropejskie_wytyczne_deinstytucjonalizacja.pdf [dostęp: 25.07.2023 r.].

⁶ Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, *Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)*, Rozdział III. *Istota procesu deinstytucjonalizacji*, s. 99.

Katalog kluczowych działań obejmuje m.in. opracowanie krajowych wytycznych dotyczących deinstytucjonalizacji usług społecznych oraz regionalnych (województwo) i lokalnych (gminnych i powiatowych) planów deinstytucjonalizacji usług społecznych⁷.

„Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025” powinien stać się ważnym punktem odniesienia przy tworzeniu lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji oraz stanowić element systemu realizacji projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej. O ile jednak zadaniem planu regionalnego jest określenie działań o charakterze strategicznym, organizacyjnym, doradczym, edukacyjnym oraz finansowym (realizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej i Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego), jako działań na rzecz samorządów gmin i powiatów oraz organizacji społecznych, w tym planowanie działań z wykorzystaniem środków Funduszu Europejskiego dla Rozwoju Społecznego i Funduszu Europejskiego dla Województwa Śląskiego, to plany lokalne będą określały konkretne przedsięwzięcia rozwojowe samorządów gmin i powiatów realizowane i finansowane ze środków własnych oraz zewnętrznych źródeł finansowania (w tym w ramach Programów Regionalnych)⁸.

Opracowanie powstało na podstawie wyników badania zrealizowanego metodą ilościową i uzupełniająco jakościową (pytania otwarte i półotwarte) zrealizowanego w dniach od 24 czerwca do 16 lipca 2024 r. techniką ankiety internetowej z wykorzystaniem systemu *Ankieteo*.

Zakres badania objął następujące aspekty:

- dane metryczkowe i kontaktowe instytucji, której dotyczy ankieta (nazwa badanej instytucji, gmina, powiat);
- dane kontaktowe osoby odpowiedzialnej za wypełnienie ankiety;
- doświadczenie i kompetencje jednostki samorządu terytorialnego w zakresie tworzenia polityk publicznych, w tym rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji;
- sposób opracowania dokumentów programowych i planistycznych wraz z barierami i trudnościami;
- poziom zaangażowania JST w procesy rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, w tym gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI;
- potrzeby JST w zakresie opracowania LPDI;
- zainteresowania i oczekiwania wobec wsparcia oferowanego w ramach działania IV zadania TORUS.

Zaproszenie do wypełnienia ankiety wysłano do wszystkich JST szczebla powiatowego i gminnego województwa śląskiego: 17 powiatów ziemskich, 19 miast na prawach powiatów oraz 148 gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Otrzymano 174 odpowiedzi na ankiety ze 165 JST (niektóre JST przesłały więcej niż jedną ankietę).

Uzyskane informacje przedstawiono w ujęciu statycznym wg stanu badanych na dzień otrzymania ankiety, czyli 15 lipca 2024 r. Zebrane dane analizowano pod kątem występowania lub niewystępowania danej cechy, w następujących ujęciach:

- terytorialnym (subregion, powiat);
- typów JST (powiat, gmina);

⁷ Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, *Strategia rozwoju usług...*, op. cit., Rozdział IV. *Wizja i cele strategiczne*, s. 100.

⁸ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, *Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim...*, op.cit.

- typów badanych instytucji (urząd gminy, OPS, CUS, inne).

Zgodnie z założeniem badania 1 jednostka samorządu terytorialnego powinna przysłać 1 wypełnioną ankietę. Jednak w 9 przypadkach otrzymano po 2 odpowiedzi z danej JST, udzielone przez różne jednostki.

W związku z tym – co do zasady – do analizy w pierwszej kolejności kwalifikowanoankiety z urzędów miast i gmin oraz starostw powiatowych, w drugiej z ośrodków pomocy społecznej, centrów usług społecznych, powiatowych centrów pomocy rodzinie i powiatowych urzędów pracy, zaś w ostatniej z pozostałych instytucji.

W ankiecie zadano badanym podmiotom następujące pytanie: „W jaki sposób z reguły JST opracowuje strategie (np. rozwiązywania problemów społecznych), programy (przeciwdziałania narkomanii) i plany (np. adaptacji do zmian klimatu)?”. W raporcie – dla ułatwienia lektury – zamiennie posłużono się zwrotem „dokumenty strategiczne”.

Wyniki badania zostaną wykorzystane do planowania działań w ramach projektu „Koordynacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL”.

Wszystkie dane źródłowe zamieszczone w tabelach i wykorzystane do opracowania wykresów pochodzą z przeprowadzonego badania ankietowego, którego wyniki prezentowane są w raporcie.

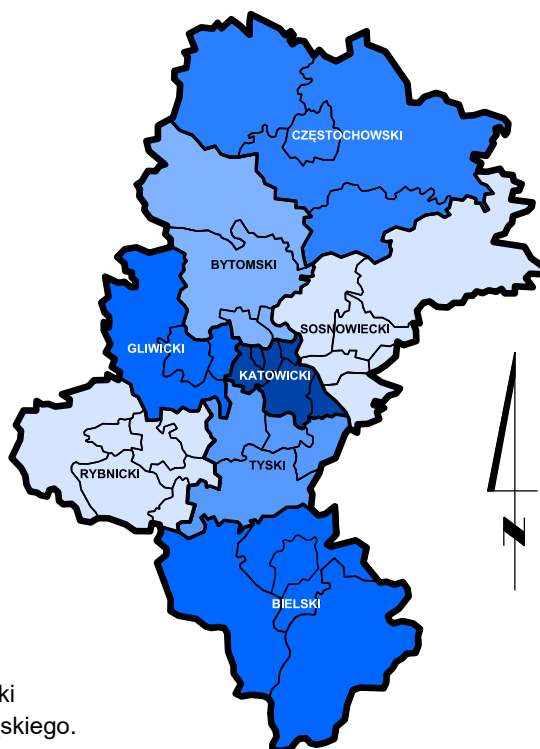
2. Podział terytorialny województwa śląskiego

Województwo śląskie składa się ze 167 gmin, w tym 49 miejskich, 23 miejsko-wiejskich oraz 95 wiejskich. Gminy te tworzą 36 powiatów, w tym 19 miast na prawach powiatu oraz 17 powiatów ziemskich. Województwo śląskie jest jedynym województwem w Polsce, w którym jest więcej miast na prawach powiatu niż powiatów ziemskich⁹.

Dla celów statystyki regionalnej województwo zostało podzielone na 8 podregionów¹⁰:

1. **bielski** – obejmujący powiaty: bielski, cieszyński, żywiecki, m. Bielsko-Biała: łącznie 38 gmin;
2. **bytomski** – obejmujący powiaty: lubliniecki, tarnogórski, m. Bytom, m. Piekary Śląskie: łącznie 19 gmin;
3. **częstochowski** – obejmujący powiaty: częstochowski, kłobucki, myszkowski, m. Częstochowa: łącznie 31 gmin;
4. **gliwicki** – obejmujący powiaty: gliwicki, m. Gliwice, m. Zabrze: łącznie 10 gmin;
5. **katowicki** – obejmujący powiaty: m. Chorzów, m. Katowice, m. Mysłowice, m. Ruda Śląska, m. Siemianowice Śląskie, m. Świętochłowice: łącznie 6 gmin;
6. **rybnicki** – obejmujący powiaty: raciborski, rybnicki, wodzisławski, m. Jastrzębie-Zdrój, m. Rybnik, m. Żory: łącznie 25 gmin;
7. **sosnowiecki** – obejmujący powiaty: będziński, zawierciański, m. Dąbrowa Górnicza, m. Jaworzno, m. Sosnowiec: łącznie 21 gmin;
8. **tyski** – obejmujący powiaty: bieruńsko-lędziński, mikołowski, pszczyński, m. Tychy: łącznie 17 gmin.

Podział województwa śląskiego na podregiony

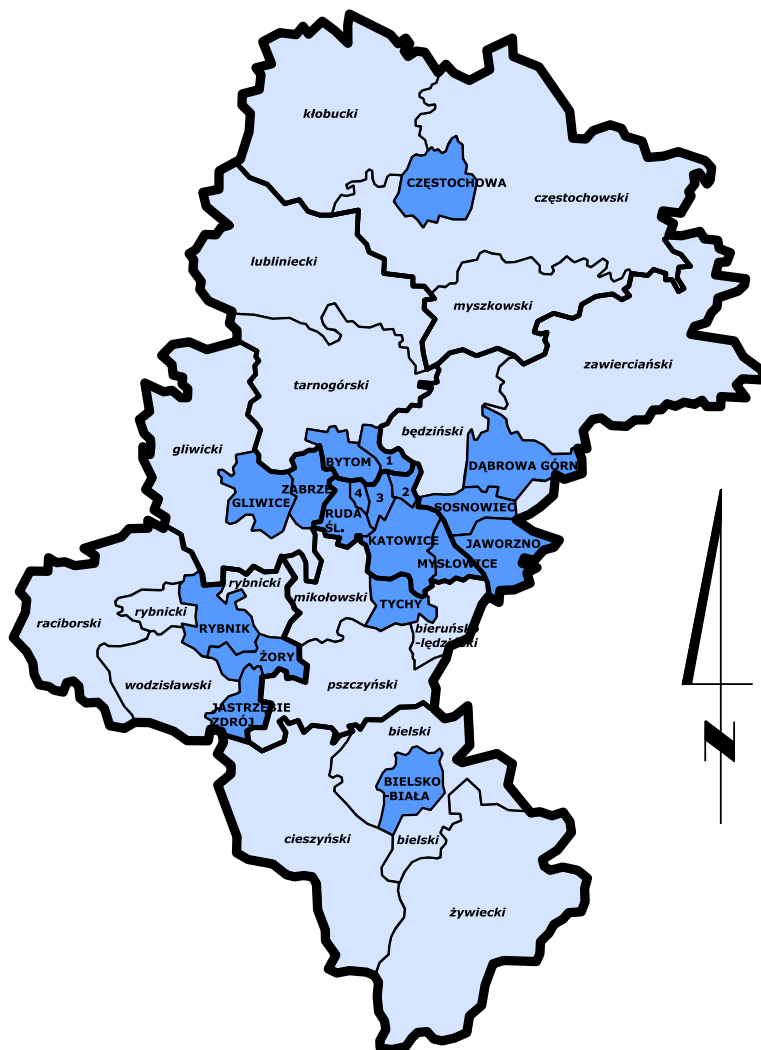

Źródło: opracowanie własne
Regionalnego Ośrodka Polityki
Społecznej Województwa Śląskiego.

⁹ Główny Urząd Statystyczny, *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [odczyt 31.10.2023 r.].

¹⁰ Ibidem.

Podział województwa śląskiego na powiaty

LEGENDA

- granica województwa
- granice podregionów
- granice powiatów

GLIWICE miasto na prawach powiatu
gliwicki powiat ziemski

- 1 - PIEKARY ŚLĄSKIE
- 2 - SIEMIANOWICE ŚLĄSKIE
- 3 - CHORZÓW
- 4 - ŚWIĘTOCHŁOWICE

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego.

3. Wnioski, obserwacje i rekomendacje

Rozdział zawiera zestawienie istotnych wniosków, obserwacji i rekomendacji z badania potencjału i potrzeb JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego w zakresie opracowania i wdrażania LPDI.

Wnioski	Rekomendacje
<p>Podczas realizacji badania osiągnięto wysoką stopę zwrotów (90%).</p>	<p>Stosowanie przypomnień dot. możliwości wypełnienia ankiety oraz prowadzenie rozmów telefonicznych, których celem jest wyjaśnienie powodów realizacji badania.</p>
<p>Dla badanych JST rozwój usług społecznych i deinstytucjonalizacja to zmiany o charakterze: 1) systemowym, 2) instytucjonalnym, 3) zakresu i oferty usług, 4) rozwoju rynku usługodawców, 5) poprawy trafności zaadresowania usług, 6) zwiększenia zaangażowania społeczności lokalnych.</p>	<p>Planowana interwencja powinna uwzględnić wszystkie z powyższych aspektów na każdym z etapów: promowania rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji oraz wspierania JST w opracowaniu i wdrażaniu LPDI.</p>
<p>Badane JST powszechnie deklarują, że są świadome istnienia RPDI, choć znajomość jego zapisów deklaruje co 3. (najczęściej instytucje powiatowe – MOPR i PCPR).</p>	<p>Planowana interwencja powinna uwzględnić podnoszenie wiedzy JST na temat RPDI.</p>
<p>Świadomość dokumentu pn. lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji deklaruje ponad połowa badanych JST. Zróżnicowanie poziomu deklaracji pomiędzy typami JST i rodzajami instytucji nie jest duże.</p>	<p>Planowana interwencja powinna uwzględnić podnoszenie wiedzy JST na temat LPDI.</p>
<p>Typ JST wpływa na sposób opracowania dokumentów strategicznych. JST dysponujące większymi zasobami organizacyjnymi, kadrowymi, finansowymi i kompetencyjnymi (miasta na prawach powiatu, gminy miejskie) najczęściej deklarują, że sposób opracowania dokumentu (samodzielnie czy przez podmiot zewnętrzny) uzależniony jest od sytuacji i dokumentu. JST dysponujące mniejszymi zasobami (gminy wiejskie, miejsko-wiejskie, powiaty ziemskie) najczęściej deklarują samodzielne tworzenie dokumentów strategicznych.</p>	<p>Planowana interwencja w większym stopniu powinna być skierowana na podnoszeniu kompetencji kadr JST o mniejszych zasobach.</p>

<p>JOPS częściej deklarują samodzielne opracowanie dokumentów, zaś urzędy gmin i miast częściej deklarują, że sposób opracowania dokumentu (samodzielnie czy przez podmiot zewnętrzny) uzależniony jest od sytuacji i dokumentu. Wyjątkiem są MOPR, które najczęściej deklarują elastyczne podejście.</p>	<p>Oferta TORUS jest adresowana do obu typów odbiorców (JST i JOPS). W trakcie rekrutacji do udziału/skorzystania z oferty TORUS powinna zostać zachowana zasada uczestnictwa/korzystania z oferty TORUS przez osoby reprezentujące oba typy instytucji z danego JST.</p>
<p>Większość badanych JST (70%) deklaruje, że poszczególne elementy opracowania dokumentów strategicznych sprawiają im problemy. Najczęściej są to: 1) zbieranie, opracowanie i analiza danych, 2) partycypacja społeczna w tworzeniu programów strategicznych oraz 3) wyznaczenie zakładanych rezultatów, produktów i ich wskaźników. Najbardziej: 1) dopasowanie działań do wyznaczonych celów, priorytetów, kierunków działania i 2) konsultowanie projektu dokumentu.</p>	<p>Planowana interwencja w większym stopniu powinna być skierowana na elementy procesu tworzenia dokumentów sprawiające badanym najwięcej problemów, w szczególności: 1) zbieranie, opracowanie i analiza danych oraz 2) wyznaczenie zakładanych rezultatów, produktów i ich wskaźników, a w mniejszym stopniu w zakresie partycypacji społecznej w ich tworzeniu i wdrażaniu.</p>
<p>Część JST postrzega badany proces zmian w świadczeniu usług społecznych raczej przez pryzmat deinstytucjonalizacji niż ich rozwoju.</p>	<p>Planowana interwencja powinna stanowić próbę zmiany sposobu postrzegania tego procesu.</p>
<p>Poziom deklarowanej gotowości do opracowania i wdrożenia LPDI w trakcie realizacji zadania TORUS jest zdecydowanie poniżej wartości wskaźnika w projekcie. Jednak tylko kilka procent badanych JST jednoznacznie stwierdziło, że nie zamierza opracować tego dokumentu do roku 2028. Większość badanych JST nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie.</p>	<p>Głównym adresatem planowanych działań promujących zadanie TORUS powinna być grupa badanych JST, które nie odpowiedziały na pytanie o gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI (wybrały odpowiedzi „nie wiem/trudno powiedzieć”). Działania powinny być realizowane m.in. poprzez cykliczne dostarczanie informacji z powyższych zakresów.</p>
<p>Liczba JST deklarujących gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI w trakcie realizacji zadania TORUS jest nierównomiernie rozłożona: w drugim okresie (lata 2026-2028: 42 JST) planowanych jest ponad 4. krotnie więcej LPDI niż w pierwszym (lata 2024-2025: 9).</p>	<p>W latach 2024-2025 działania powinny uwzględniać silną promocję zadania TORUS w celu zwiększenia gotowości JST do opracowania LPDI w latach 2026-2028.</p>

Zainteresowanie badanych JST otrzymaniem wsparcia w ramach zadania TORUS jest zdecydowanie poniżej wartości wskaźnika. JST wybierają wsparcie na każdym z etapów opracowania i wdrożenia LPDI, zaawansowane, ale bez preferencji co do sposobu realizacji (stacjonarne – online, indywidualne – grupowe).

W latach 2024-2025 działania powinny uwzględniać silną promocję zadania TORUS w celu zwiększenia gotowości do skorzystania z oferty TORUS w drugim okresie.

JST oczekują wsparcia w każdym z elementów procesu planowania strategicznego i w wybranych obszarach tematycznych (rodzina i dzieci, osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osoby w kryzysie zdrowia psychicznego, osoby z niepełnosprawnościami).

Oferta TORUS powinna zostać dopasowana do potrzeb JST w zakresie form wsparcia realizowanego (w postaci indywidualnego lub grupowego doradztwa i szkoleń) na każdym etapie opracowania i wdrożenia przez JST dokumentów strategicznych z zachowaniem zasady uczestnictwa przedstawicieli JST i JOPS. Wyżej wymienioną rekomendację należy uwzględnić na etapie wyboru realizatorów wsparcia.

4. Respondenci badania

Rozdział zawiera charakterystykę respondentów badania oraz potencjału i potrzeb JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego w zakresie opracowania i wdrażania LPDI w ujęciach:

- terytorialnym (subregiony, powiaty)
- instytucjonalnym (administracja samorządowa, instytucje pomocy społecznej).

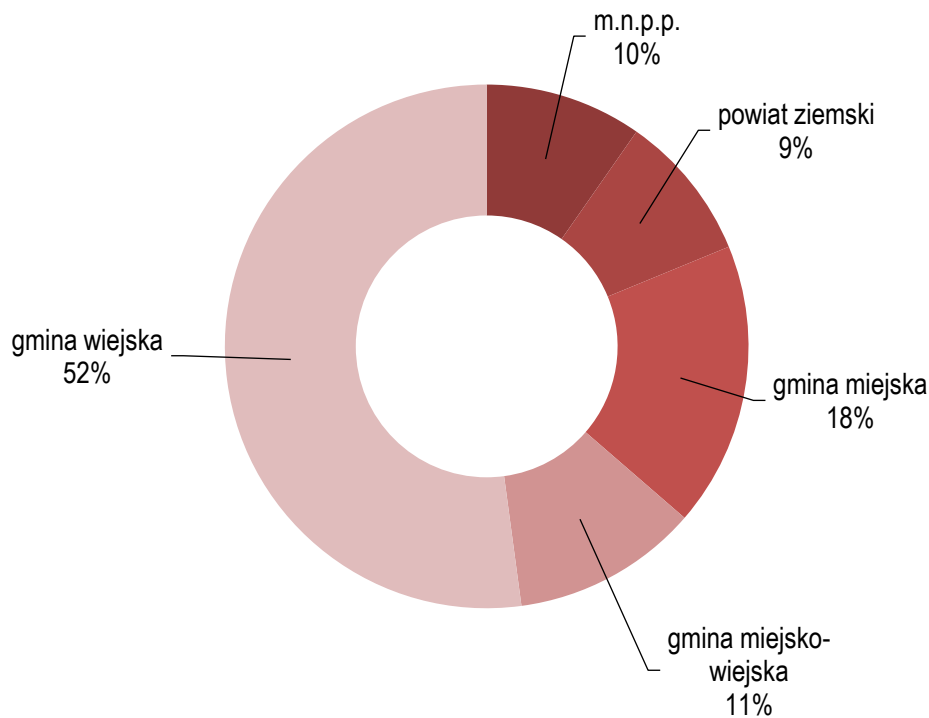
4.1 Charakterystyka terytorialna respondentów ankiety

W ramach badania uzyskano 174 wypełnione ankiety ze 165 JST. Z 8 gmin (Blachownia, Istebna, Łaziska Górne, Racibórz, Siemianowice Śląskie, Sławków, Świerklany i Tarnowskie Góry) i 1 powiatu (Myszków) otrzymano odpowiedzi z dwóch instytucji.

Ankiety wypełniło 90% badanych JST, w tym w terminie 125, po terminie 40 (w wyniku interwencji telefonicznej). 19 JST nie wypełniło ankiety, w tym:

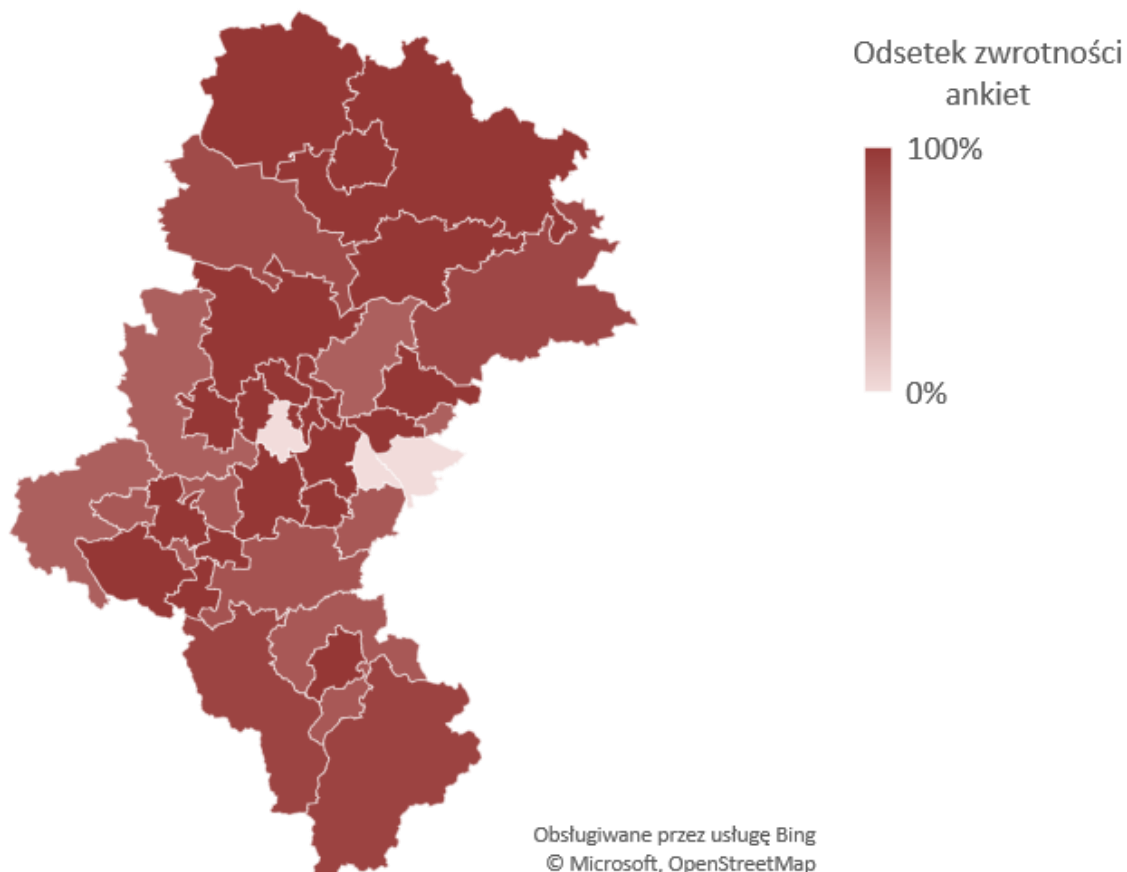
- 3 JST nie wypełniły ankiety, ponieważ nie zamierzają opracować i wdrażać LPDI;
- 2 JST nie wypełniły ankiety z powodu braku czasu lub kompetentnej osoby;
- 14 JST nie zareagowało na interwencję telefoniczną.

Struktura respondentów badania ankietowego wg typów JST (n=174)

Ankiety wypełniło ponad 90% gmin miejskich i gmin wiejskich, ponad 80% miast na prawach powiatów i powiatów ziemskich oraz ponad 75% gmin miejsko-wiejskich.

Rozkład odpowiedzi na ankietę w układzie powiatowym

4.2 Charakterystyka instytucjonalna respondentów ankiety

Zdecydowanie najczęściej na ankietę odpowiadały instytucje pomocy społecznej (OPS w miastach na prawach powiatu i pozostałych gminach, PCPR, CUS, DPS, CIS) – 80% wypełnień, a w dużo mniejszym stopniu urzędy gmin i starostwa powiatowe – 19%. Jedną ankietę wypełnił PUP.

Na podstawie powyższej charakterystyki można stwierdzić, że programowanie polityki społecznej to w samorządach szczebla gminnego i powiatowego domena instytucji pomocy społecznej, a zatem to ten typ instytucji powinien być głównym odbiorcą działań realizowanych w ramach zadania TORUS.

4.3 Stopień wypełnienia ankiety

Zgodnie z założeniem ROPS powinien otrzymać 1 ankietę z każdej JST, wypełnioną przez urząd gminy, ośrodek pomocy społecznej, centrum usług społecznych, powiatowe centrum pomocy rodzinie, miejski ośrodek pomocy rodzinie. W wyniku przeprowadzonego badania ta zasada została zachowana z nielicznymi wyjątkami (5% zdublowanych odpowiedzi z danej JST).

Otrzymano 174 wypełnione ankiety. Poza danymi metryczkowymi 100% odpowiedzi udzielono także na pytania dotyczące doświadczeń JST w zakresie programowania polityk publicznych i znajomości RPDI/LPDI. 75% odpowiedzi udzielono na pytania odnośnie 1) barier w zakresie opracowania dokumentów strategicznych i 2) rozumienia rozwoju usług społecznych. Natomiast mniej niż 40% odpowiedzi udzielono na pytania istotne dla skutecznej realizacji zadania TORUS i osiągnięcia zakładanego wskaźnika, czyli o: 1) gotowość opracowania LPDI w trakcie realizacji projektu, 2) potrzebę uzyskania wsparcia w procesie opracowania tego dokumentu i 3) chęć skorzystania z oferty TORUS.

4.4 Wnioski

- Uzyskano wysoki poziom wypełnienia ankiety (90%);
- Różnica stopnia wypełnienia ankiety przez poszczególne typy JST jest stosunkowo duża (wynosi 15 punktów procentowych);
- Udział JOPS w zbiorze wypełniających ankietę jest czterokrotnie większy niż udział urzędów miast, gmin i starostw powiatowych;
- Programowanie polityki społecznej to domena JOPS;
- Badani częściej odpowiadali na pytania diagnozujące kompetencje w zakresie programowania polityki społecznej niż na pytania o ich potrzeby w tym zakresie.

5. Doświadczenie, kompetencje i czynniki warunkujące tworzenie dokumentów strategicznych

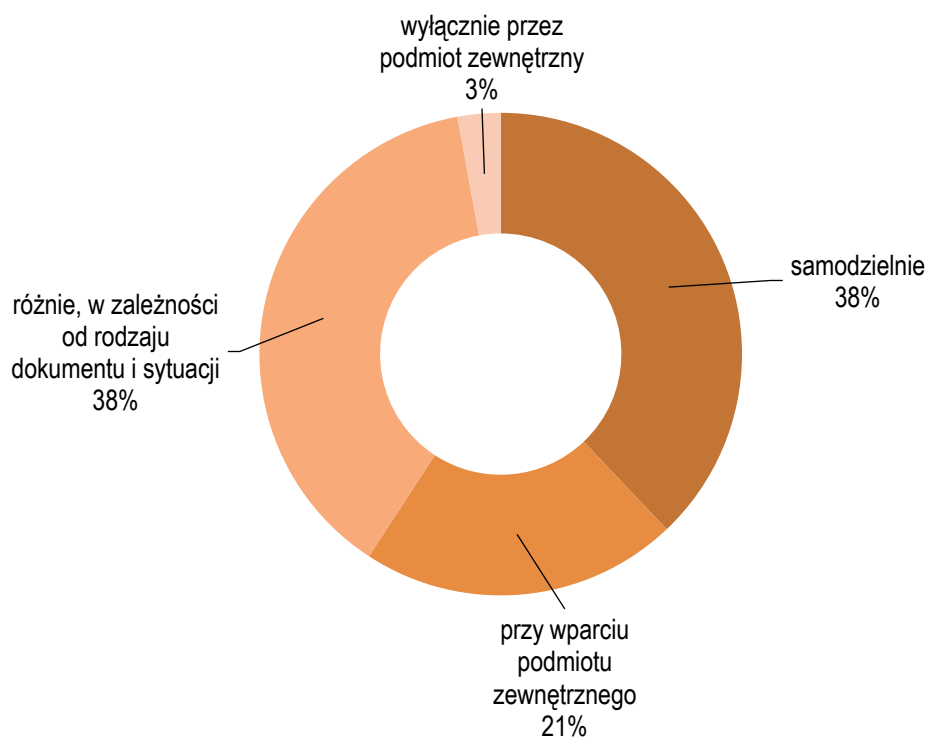
Rozdział poświęcony jest analizie zadeklarowanego przez respondentów doświadczenia, kompetencji oraz identyfikacji czynników wpływających na tworzenie dokumentów strategicznych, w szczególności:

- tworzenia strategii, programów i planów – pytanie: „W jaki sposób z reguły JST opracowuje strategie (np. rozwiązywania problemów społecznych), programy (przeciwdziałania narkomanii) i plany (np. adaptacji do zmian klimatu)?”
- barier i czynników sprzyjających tworzeniu i wdrażaniu strategii, programów i planów – pytania: „Co powstrzymuje, zniechęca, utrudnia JST samodzielne opracowanie strategii, programów, planów działania?”; „Co sprawia JST trudności w procesie opracowania strategii, programów i planów działania?”

5.1 Doświadczenie badanych JST w zakresie tworzenia dokumentów strategicznych

Badane JST opracowują dokumenty o charakterze strategicznym równie często samodzielnie, jak i dostosowują sposób do sytuacji i rodzaju dokumentów. Rzadziej deklarują współpracę z podmiotem zewnętrznym, a nieliczne powierzają to zadanie wyłącznie podmiotowi zewnętrznemu.

Podejście do opracowania dokumentów strategicznych i planistycznych w badanych JST (n=174)

Najczęściej samodzielne opracowanie dokumentów strategicznych deklarują powiaty (50%), a najrzadziej gminy miejskie (24%), najczęściej korzystanie ze wsparcia podmiotu zewnętrznego deklarują miasta na prawach powiatu (56%), a najrzadziej gminy miejsko-wiejskie i powiaty (około 30%).

Najczęściej samodzielne opracowanie dokumentów strategicznych deklarują PCPR (55%), a najrzadziej urzędy miast (27%), najczęściej korzystanie ze wsparcia podmiotu zewnętrznego deklarują OPS w miastach na prawach powiatu, a najrzadziej PCPR.

Ankietę wypełniły instytucje z 92% gmin wiejskich województwa śląskiego, w tym 74 GOPS, 12 UG i 2 CUS. GOPS dwa razy częściej deklarują samodzielne opracowanie dokumentów strategicznych niż korzystanie ze wsparcia podmiotów zewnętrznych. 3 GOPS zadeklarowały całkowite powierzenie tego zadania podmiotowi zewnętrznemu. Urzędy gmin w podobnym stopniu deklarują samodzielne opracowanie, korzystanie ze wsparcia podmiotu zewnętrznego i uzależnienie podejścia od sytuacji i dokumentu. Z uwagi na niewielkie liczebności pozostałych typów instytucji nie analizowano ich odpowiedzi w tym kontekście. Gminy wiejskie charakteryzują się zróżnicowanym podejściem do opracowania dokumentów strategicznych, z dużym udziałem samodzielnej realizacji tego zadania, a nieznacznym polegania wyłącznie na podmiocie zewnętrznym.

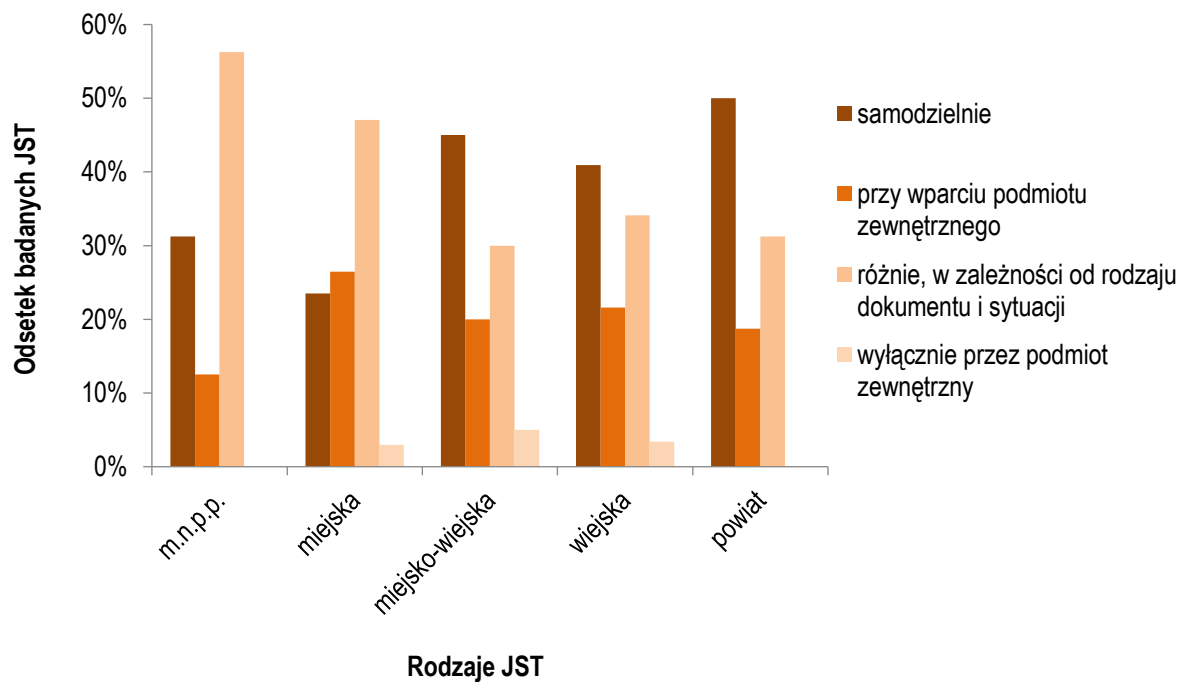
Ankietę wypełniły instytucje z 76% gmin miejsko-wiejskich województwa śląskiego, w tym 19 MOPS i 1 UMiG. Prawie co drugi badany MOPS deklaruje, że sposób opracowania dokumentów strategicznych zależy od sytuacji, co czwarty, że robi to samodzielnie lub przy wsparciu podmiotu zewnętrznego, a 3 delegują to zadanie wyłącznie podmiotowi zewnętrznemu. Gminy miejsko-wiejskie charakteryzują się najwyższymi udziałem samodzielnej realizacji tego zadania, jak i powierzania podmiotom zewnętrznym.

Ankietę wypełniły instytucje z 93% gmin miejskich województwa śląskiego, w tym 19 MOPS, 11 UM, 1 CUS i 2 inne podmioty (CIS, DPS). Nieco ponad połowa badanych MOPS i UM deklaruje, że opracowuje dokumenty strategiczne samodzielnie lub przy wsparciu podmiotu zewnętrznego, zaś nieco mniej niż połowa deklaruje, że sposób opracowania dokumentów strategicznych zależy od sytuacji. 1 MOPS deleguje to zadanie wyłącznie podmiotowi zewnętrznemu. Gminy miejskie charakteryzują się najniższym udziałem samodzielnej realizacji tego zadania i najwyższym korzystania ze wsparcia podmiotu zewnętrznego.

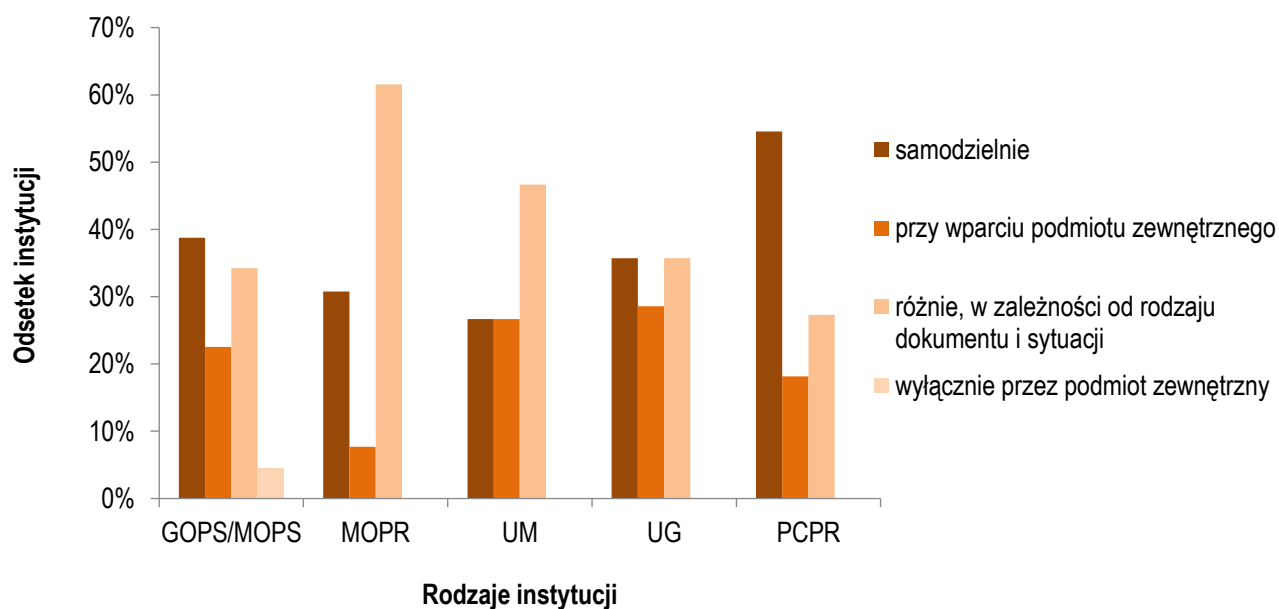
Ankietę wypełniły instytucje z 84% miast na prawach powiatu województwa śląskiego, w tym 11 MOPS i 6 UM. UM deklarują, że opracowują dokumenty strategiczne samodzielnie (33%), lub że sposób opracowania dokumentów strategicznych zależy od sytuacji (67%). Natomiast MOPS deklarują, że: 1) sposób opracowania dokumentów strategicznych zależy od sytuacji (55%), 2) opracowują samodzielnie (28%), 3) korzystają ze wsparcia podmiotu zewnętrznego (18%). Miasta na prawach powiatu charakteryzują się najwyższym stopniem uzależnienia sposobu opracowania dokumentu od sytuacji i najniższym stopniem korzystania ze wsparcia podmiotu zewnętrznego.

Ankietę wypełniły instytucje z 88% powiatów ziemskich województwa śląskiego, w tym 11 PCPR, 4 SP i 1 PUP. Powiaty charakteryzują się najwyższym stopniem samodzielnego sposobu opracowania dokumentów strategicznych (w przypadku PCPR jest to ponad 50%) i prawie najniższym uzależnienia sposobu od sytuacji.

Deklarowane sposoby opracowania dokumentów strategicznych wg typów badanych JST (n=174)

Deklarowane sposoby opracowania dokumentów strategicznych wg (wybranych) typów instytucji (n=174)

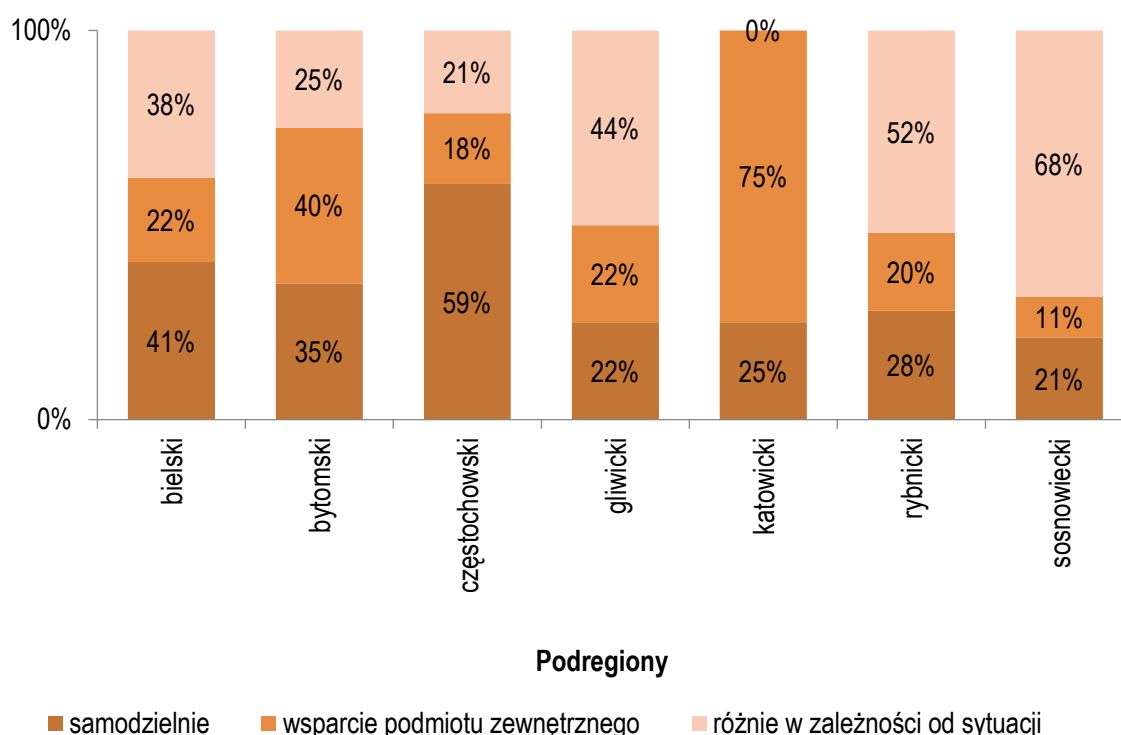

5.1.1. Podregiony

Wyodrębnione w województwie śląskim podregiony różnią się z uwagi na rozkład deklarowanych sposobów opracowania dokumentów strategicznych, choć z uwagi na duże zróżnicowanie liczby JST wchodzących w skład każdego z nich do wyników tego porównanie trzeba podejść z rezerwą. Podregiony liczące najwięcej JST, w tym gmin wiejskich, charakteryzują się najwyższym odsetkiem samorządów deklarujących samodzielne opracowanie dokumentu (częstochowski 59%, bielski 41%). W pozostałych przypadkach trudno wskazać istotne prawidłowości. Taka sytuacja może wynikać z ograniczonych zasobów JST, głównie finansowych i kadrowych i nie musi gwarantować wyższej jakości dokumentów opracowanych samodzielnie.

Powyższa obserwacja pozwoli na trafniejszy dobór instrumentów interwencji mającej na celu rozwój kompetencji JST w zakresie opracowania i wdrożenia LPDI, uwzględniających potrzeby jej odbiorców, także te o charakterze komunikacyjnym, związanym z korzystaniem ze wsparcia oferowanego poza siedzibą JST. Z uwagi na niewielką liczebność w analizie pominięto odpowiedzi „wyłącznie przez podmiot zewnętrzny”.

Deklarowane sposoby opracowania dokumentów strategicznych w ujęciu terytorialnym (podregiony) (n=165)

5.2 Samodzielne tworzenie dokumentów strategicznych

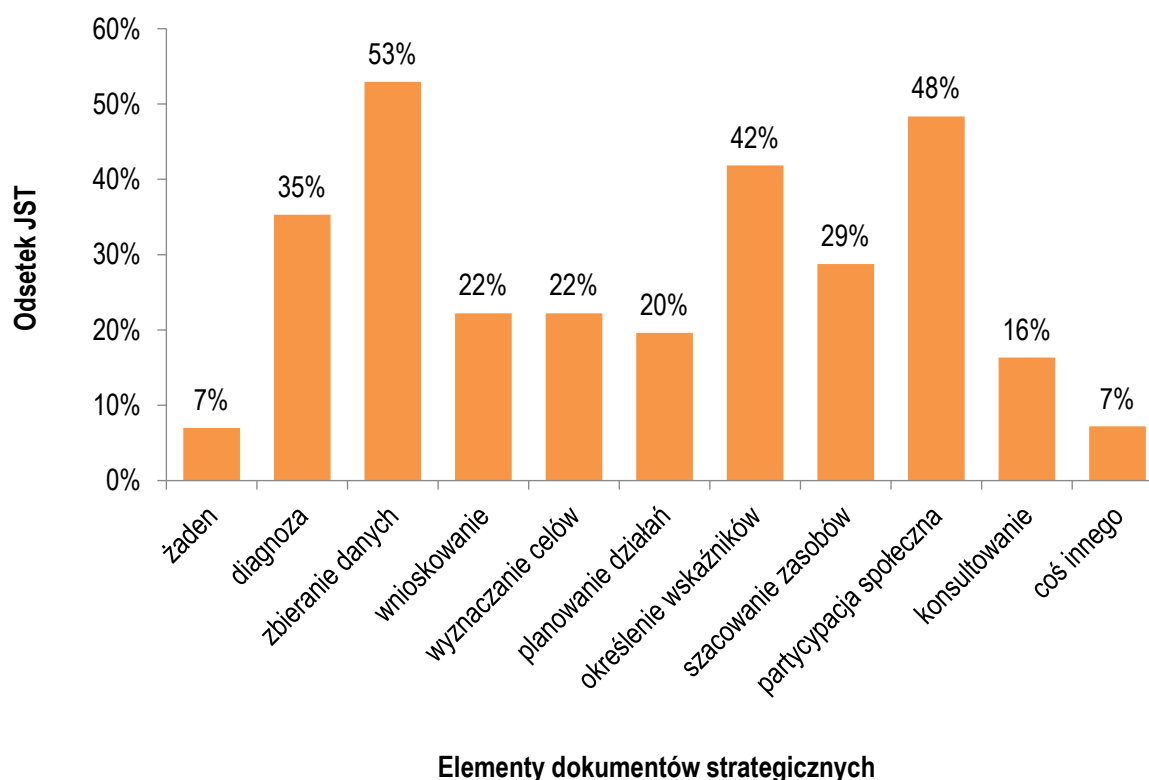
W tym podrozdziale identyfikowano obszary sprawiające problemy w trakcie opracowania dokumentów strategicznych oraz czynniki blokujące ich samodzielne tworzenie.

5.2.1. Elementy dokumentów strategicznych sprawiające problemy

Identyfikacja elementów sprawiających badanym JST problemy w procesie opracowania i wdrożenia dokumentów strategicznych została wykonana na podstawie odpowiedzi respondentów na pytanie „Co sprawia JST trudności w procesie opracowania strategii, programów i planów działania?”.

W badaniu uzyskano 165 odpowiedzi, w tym 12 (7%) badanych JST zadeklarowało, że żaden element nie sprawia problemu i te zostały wyłączone z analizy rozkładu wskaźników. Najwięcej problemów w procesie opracowania i wdrożenia sprawia JST zbieranie danych (ponad 50% wskazań), w drugiej kolejności partycypacja społeczna i określanie wskaźników interwencji (ponad 40% wskazań), a w trzeciej kolejności diagnoza (ponad 30% wskazań). Szacowanie zasobów niezbędnych do realizacji planowanej interwencji, wnioskowanie, wyznaczanie celów i planowanie działań sprawiają problemy 20% badanych JST, zaś konsultowanie projektu programu są problematyczne dla 16% procent badanych JST. 11 JST wybrało odpowiedź „coś innego”, jednak w rozwinięciu wskazano braki i ograniczenia, które przeanalizowano w części 5.2.2. raportu.

Elementy dokumentów strategicznych, których opracowanie sprawia JST problemy (n=165)

5.2.2. Czynniki blokujące opracowanie i wdrożenie dokumentów strategicznych

Identyfikacja czynników blokujących samodzielne opracowanie przez JST dokumentów strategicznych została wykonana na podstawie odpowiedzi respondentów na pytanie „Co powstrzymuje, zniechęca, utrudnia JST samodzielne opracowanie strategii, programów, planów działania?”

Uzyskano 145 odpowiedzi odnoszących się do treści pytania (pominięto odpowiedzi „nie dotyczy” i odpowiedź „DPS jako jednostka organizacyjna powiatu, nie ma osobowości prawnej i nie może samodzielnie tworzyć w/w dokumentów”), w tym:

- 4 odpowiedzi „nic nie powstrzymuje”;
- 1 odpowiedź „posiadamy aktualny dokument”;
- 18 odpowiedzi „samodzielnie opracowujemy dokument”;
- 5 odpowiedzi „wykonujemy we współpracy z podmiotem zewnętrznym”;
- 2 odpowiedzi „trudno powiedzieć”;
- 115 odpowiedzi wskazujących braki i ograniczenia identyfikowane przez badane JST.

Braki JST

Katalog braków, które blokują samodzielne opracowanie dokumentów strategicznych przez badane JST obejmuje m.in.:

- brak czasu na realizację poszczególnych elementów opracowania dokumentów strategicznych wynikający z liczby zadań JST i obowiązków przypisanych pracownikom;

„Utrudnieniem w samodzielnym opracowaniu dokumentu jest duże obciążenie w pracy (pracownicy przygotowujący strategię na co dzień zajmują się innymi obowiązkami a opracowanie dobrej strategii wymaga także współpracy z organizacjami/liderami o konsultacji).”

„Duży nakład pracy i dodatkowe obowiązki pracowników i wykonywanie działań wynikających nie tylko z Ustawy o pomocy społecznej, lecz również z realizacji dodatkowych programów i projektów.”

- brak kadr, w szczególności kadr posiadających kompetencje i doświadczenie w zakresie prowadzenia badań, analiz, tworzenia dokumentów;

„Brak wystarczających kwalifikacji pracowników w zakresie metodologii i zasad opracowywania dokumentów o tym charakterze.”

„Ograniczone możliwości w zakresie realizacji badań – dostęp do odpowiedniej wiedzy z zakresu metodologii, narzędzi badawczych, brak wyspecjalizowanej kadry pracowniczej.”

„Brak specjalistów, socjologów, którzy by mogli dokonywać opracowania.”

- brak działań podnoszących kompetencje kadr w tym zakresie;
- brak wzorów, metod i narzędzi możliwych do bezpośredniego zastosowania;

„1. brak wypracowanych narzędzi badawczych i metod pozyskiwania danych; 2. niedobory przeszkolonej kadry dokonującej opracowanie strategii; 3. obszerność zagadnienia; 4. brak ogólnodostępnych wzorów, opracowań”

- brak środków finansowych.

Ograniczenia JST

Katalog ograniczeń, które blokują samodzielne opracowanie dokumentów strategicznych obejmuje m.in.:

- specyfikę instytucji;

„Specyfika pracy w gminnym ośrodku pomocy społecznej.”

„Brak wydziału Polityki Społecznej, by mogli dokonywać opracowań.”

- konieczność zaangażowania nadmiernych zasobów;

„Konieczność zaangażowania dużej grupy osób: specjalistów, osoby pracujące w określonej dziedzinie, a także osób z poza instytucji i mieszkańców.”

- koszt samodzielnego opracowania dokumentu strategicznego;
- skala i skomplikowanie zjawiska oraz obszerność dokumentu;

„Zbyt skomplikowana formuła opracowań i obawa przed niedopełnieniem wymogów do sporządzenia prawidłowego opracowania dokumentu.”

„Skomplikowane wymagania dotyczące w/w dokumentów, odbiegające w praktyce od rzeczywistych potrzeb.”

„Utrudnieniem w przygotowaniu niektórych planów/strategii jest rozległość materiału (np. Plan Adaptacji do Zmian Klimatu, obejmuje wiele zagadnień).”

- niedostępność danych niezbędnych do opracowania dokumentu;

„Ograniczenia w dostępie do danych niezbędnych do opracowania [dokumentu].”

Nieznajomość „nowoczesnych i aktualnych metod badawczych”

„Niechęć [JST] do tworzenia kolejnych dokumentów.”

„nieprecyzyjne i niespójne przepisy prawa”

- niski stopień zaangażowania społecznego w procesy planowania strategicznego;

„Niechęć respondentów do uzupełniania ankiet służących diagnozie powodowana niską świadomością potrzeby tworzenia tego typu dokumentów.”

- niewystarczająco rozwinięta współpraca z organizacjami pozarządowymi;

„Utrudniona współpraca z organizacjami, podmiotami działającymi na terenie gminy.”

Korzyści zlecenia opracowania dokumentu

Kilka JST wskazało korzyści wynikające ze zlecenia opracowania dokumentu podmiotowi zewnętrznemu lub we współpracy z nim. Istotną – obok ominięcia ograniczeń i braków – jest wyższa jakość dokumentu opracowanego w tym trybie.

„Dokument strategiczny, np. Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych zlecamy podmiotom zewnętrznym z liderem, który ma wszechstronne doświadczenie przy tego typu projektach, i na co zwrócić uwagę pod kątem uwarunkowań społeczno-kulturowo-gospodarczych, tym bardziej, że dokument przyjmowany jest na kolejnych 10 lat.”

„Zlecenie opracowania strategii wyspecjalizowanym podmiotom daje gwarancję dokładnego rozeznania i fachowego pozyskania danych z różnych źródeł.”

W kontekście trybu opracowania dokumentów strategicznych zasygnalizowano także znaczenie udziału społecznego w tym procesie.

„Przy tworzeniu dokumentów strategicznych jest zasada partycypacji społecznej – zakłada ona udział szerokiego grona interesariuszy i instytucji zaangażowanych w tworzenie koncepcji, diagnozę i realizację zadań z zakresu polityki społecznej. Tworzenie/aktualizowanie dokumentów strategicznych równoznaczne jest z konsultowaniem treści – pozwala dopasować do zmieniających się potrzeb i uwzględnić dostępne zasoby. Brak jest zatem zasadności samodzielnego opracowywania strategicznych dokumentów.”

5.3. Wnioski

- Badane podmioty opracowują dokumenty o charakterze strategicznym równie często samodzielnie, jak i dostosowują sposób do sytuacji i rodzaju dokumentów. Rządziej deklarują współpracę z podmiotem zewnętrznym, a nieliczne powierzają to zadanie wyłącznie podmiotowi zewnętrznemu;
- Tryb opracowania dokumentów strategicznych w poszczególnych typach JST i instytucji jest wyraźnie zróżnicowany;
- W podregionach z największą liczbą JST, w tym gmin wiejskich, zaobserwowano najwyższy odsetek samorządów deklarujących samodzielne opracowanie dokumentu;
- Według badanych korzyści ze zlecenia opracowania dokumentu podmiotowi zewnętrznemu lub we współpracy z nim, to ominięcie ograniczeń i braków oraz wyższa jakość dokumentu opracowanego w tym trybie;
- Badane podmioty sygnalizują liczne braki i bariery utrudniające lub uniemożliwiające. Katalog braków zawiera typowe elementy (kadry, czas, wiedza i kompetencje, finanse). Katalog blokad też jest typowy i obejmuje m.in.: specyfikę instytucji, brak dostępu do danych, skala i skomplikowanie zjawiska, słabo rozwinięte relacje z otoczeniem.

6. Rozwój usług społecznych i deinstytucjonalizacja

Rozdział poświęcony jest analizie zadeklarowanego przez respondentów rozumienia i zaangażowania badanych JST w procesy rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, w tym, w ujęciu instytucjonalnym (urzędy gmin, miast i starostwa powiatowe oraz JOPS), w szczególności:

- znajomości i rozumienia idei rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji;
- znajomości planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji: regionalnego i lokalnego.

Odpowiedzi na pytania analizowane w tym rozdziale miały także walor edukacyjny, wymagały od respondentów refleksji nad kwestiami, których dotyczyły. Niektóre z uzyskanych odpowiedzi mogą sugerować, że część JST postrzega badany proces raczej przez pryzmat deinstytucjonalizacji niż rozwoju usług społecznych.

„nic, nie jesteśmy zinstytucjonalizowani...”

Zatem istotnym elementem planowanej interwencji będzie próba zmiany sposobu postrzegania procesu.

6.1. Rozwój usług społecznych

Analiza deklarowanego postrzegania przez JST rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji została wykonana na podstawie odpowiedzi respondentów na pytanie „Proszę dokończyć zdanie: Rozwój usług społecznych dla naszej jednostki to ...”.

Prawie wszystkie badane JST zaprezentowały – w bardziej lub mniej rozbudowany sposób – swoje rozumienie rozwoju usług społecznych. Z analizy udzielonych odpowiedzi wyłania się obraz tego, czym dla JST służyłby gminnego i powiatowego województwa śląskiego są lub mogą być procesy rozwoju usług społecznych. W wyniku opracowania danych wyróżniono następujące perspektywy:

- zmiany systemowej

„Przechodzenia od opieki o charakterze instytucjonalnym do opieki świadczonej w środowisku rodzinnym i społeczności lokalnej.”

„Szansa na zwiększenie dostępności do usług społecznych, które zapewniają specjalistyczne wsparcie systemu pieczy zastępczej, m.in. poprzez np. kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze, aktywizację społeczno-zawodową młodzieży.”

„To strategiczny proces, który ma na celu przekształcenie systemu pomocy społecznej poprzez przeniesienie ciężaru wsparcia z dużych, zinstytucjonalizowanych form opieki na bardziej zindywidualizowane, lokalne i rodzinne formy pomocy.”

„Ważny obecnie kierunek rozwoju i zmian w polityce społecznej w zależności od naszych możliwości oraz w zależności od potrzeb lokalnej społeczności to przeniesienie ciężaru pracy na koordynację i zarządzanie usługami społecznymi w szerokim zakresie m.in. rozwój mieszkalnictwa wspomaganego i treningowego, rozwój ośrodków wsparcia dziennego, rozwój usług środowiskowych, opiekuńczych i wytchnieniowych.”

- zmiany funkcjonowania instytucji, w szczególności JOPS i wiążących się z nią, obowiązków, szans, wyzwań oraz zagrożeń

„wyzwanie rodzące niepokój”

„ogromne wyzwanie przy współpracy PES”

„nieznany kierunek zmiany”

„utworzenie Centrum Usług Społecznych przy likwidacji ośrodka pomocy społecznej”

„szansa na obniżenie kosztów funkcjonowania”

„[P]rzede wszystkim oznacza konieczność dogłębnej diagnozy potrzeb i potencjałów oraz zaplanowanie najbardziej adekwatnych działań.”

„Jako mała jednostka funkcjonujemy w wypracowanych standardach, w okrojonym składzie pracowniczym, które stanowią przeszkodę w tym temacie.”

„będzie trudna do wprowadzenia w małych gminach”

„[O]gromne wyzwanie, ponieważ jako mały OPS wiązała by się z mnogością zmian do wprowadzenia.”

„obawa – w szczególności w związku ze zwiększającą się liczbą osób starszych, które wymagają całodobowego wsparcia co do objęcia odpowiednią pomocą”

- zmiany zakresu świadczenia usług dla różnych kategorii odbiorców, w tym w miejscu zamieszkania, głównie poprzez zwiększenie dostępności i poszerzenie oferty

„To umożliwienie mieszkańcom gminy pozostania w środowisku lokalnym, wśród najbliższych i dążenie do zapewnienia im opieki, zaspokajania ich potrzeb narzędziami dostępnymi w środowisku lokalnym. To proces odchodzenia od opieki w dużych instytucjach na rzecz różnorodnych form wsparcia w lokalnym środowisku.”

„Zaoferowanie większego wachlarza usług dla mieszkańców.”

„Zwiększenie wsparcia w postaci usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych.”

„udzielanie wsparcia rodzinom w środowisku zamieszkania”

„działania skierowane na beneficjenta zadań PCPR w jego bezpośrednim otoczeniu”

- realizacji działań w konkretnych obszarach lub adresowania ich do konkretnych grup odbiorców

„zbiór działań prowadzących do sytuacji, w której usługi środowiskowe świadczone są w rodzinie, w miejscu zamieszkania, sąsiedztwie”

„[P]roblemy z zapewnieniem całodobowej opieki osobom tego potrzebującym.”

„Rozwój usług społecznych w środowisku lokalnym: tworzenie małych, lokalnych placówek opiekuńczych, takich jak mieszkania wspomagane, grupy mieszkalne czy rodzinne domy pomocy. Rozwijanie usług wspierających, takich jak pomoc domowa, terapia zajęciowa, wsparcie psychologiczne i medyczne. Indywidualne podejście do opieki: opracowanie indywidualnych planów wsparcia dla każdej osoby, uwzględniających jej potrzeby, preferencje i cele życiowe.”

- rozwoju rynku realizatorów, w tym wzmocnienia partnerów, w szczególności sektora pozarządowego i ekonomii społecznej, podejmowania współpracy międzysektorowej

„Szukanie wykwalifikowanych partnerów, którzy włączają się w organizowanie wsparcia lokalnej społeczności i zlecanie im realizacji poszczególnych działań.”

„Tworzenie lokalnej struktury usługowej dostosowanej do potrzeb klientów/czasem w przypadku małej gminy dla bardzo wąskiej grupy osób.”

„wsparcie organizacji społecznych w tworzeniu i realizacji celów polityki społecznej”

„Włączenie organizacji pozarządowych, mieszkańców, społeczności w działania na rzecz grup defaworyzowanych, przy wsparciu jednostek samorządu terytorialnego dla zapewnienia usług w środowisku lokalnym i usamodzielnienia.”

- zwiększenia zaangażowania lokalnego środowiska, wspólnoty lokalnej

„Większe zaangażowanie środowiska lokalnego, zabezpieczenie potrzeb.”

„aktywność społeczna mieszkańców, inicjatywy oddolne, odpowiedź na realne potrzeby”

„[N]ieadekwatne rozwiązania dla społeczności lokalnej, trudne do zastosowania.”

Kilka z badanych JST wskazało konkretne bariery, które sprawiają, że proces rozwoju usług społecznych jest trudny, wręcz niemożliwy do realizacji lub przyniesie rezultaty odwrotne do zamierzonych

„Nie jest możliwa z uwagi na przepisy prawne.”

„Kolejny problem do rozwiązania przy braku odpowiednich zasobów kadrowych, środków finansowych na tak gruntowne zmiany systemowe i reorganizację, etc.”

„To wyzwanie... pod względem organizacyjnym, kadrowym. Brak odpowiedniej wiedzy i środków, w tym finansowych jak przeprowadzić poprawnie proces, by odniósł zamierzony skutek.”

„Usamodzielnienie mieszkańców Domu Pomocy Społecznej lub spowodowanie, że część czynności będą wykonywać samodzielnie (sprzątanie pokoi, pranie, przygotowywanie posiłków). Jeśli uda się nakłonić mieszkańców do większego zaangażowania w czynności dnia codziennego, może to skutkować zmniejszeniem ilości personelu zaangażowanego w ich opiekę.”

„Nie jest do końca dobrym rozwiązaniem.”

„Raczej nie dotyczy tak małej jednostki.”

I wreszcie sformułowano także refleksje o charakterze ogólnym, odległym od celu badania, np. „lepsze jutro”, „cel na przyszłe lata”, „dobry kierunek”.

6.2. Deinstytucjonalizacja świadczenia usług społecznych

Analiza deklarowanego postrzegania przez JST deinstytucjonalizacji została przeprowadzona na podstawie odpowiedzi respondentów na pytanie „Proszę dokończyć zdanie: Deinstytucjonalizacja dla naszej jednostki to ...”

Prawie wszystkie badane JST zaprezentowały – w bardziej lub mniej rozbudowany sposób – swoje rozumienie idei deinstytucjonalizacji. Częściej w formie pełnego zdania niż jednym słowem.

Z analizy udzielonych odpowiedzi wyłania się rozbudowany obraz tego, czym dla JST szczebla gminnego i powiatowego województwa śląskiego są lub mogą być procesy deinstytucjonalizacji. Jednak w mniejszym stopniu niż w przypadku rozwoju usług społecznych. Niektóre z wypowiedzi powielają odpowiedzi na pytanie o rozumienie rozwoju usług społecznych, co wzmacnia przekonanie o silnym powiązaniu obu tych elementów złożonego procesu.

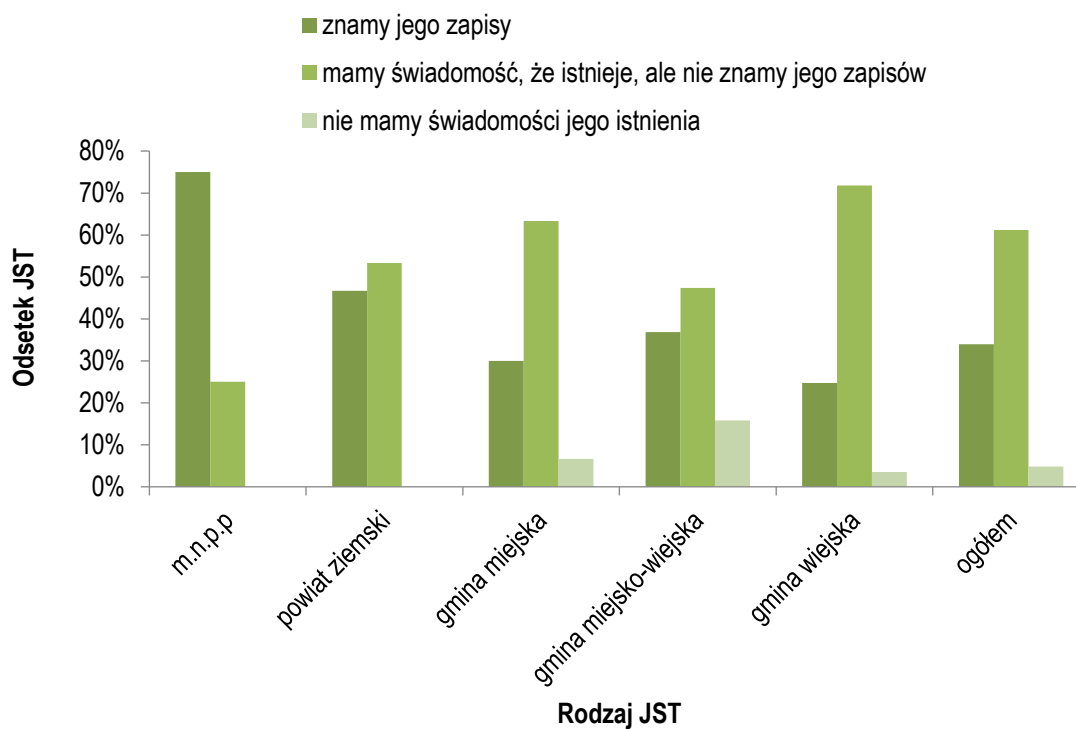
W postrzeganiu deinstytucjonalizacji dominuje perspektywa zmiany systemowej, przenoszenia realizacji usług społecznych z poziomu instytucji (w domyśle dużych podmiotów) na poziom lokalny: rodzinny, sąsiedzki czy wspólnotowy. Wyraźnie zaznacza się perspektywa odbiorcy: zmiana zakresu oferty, zwiększenie dostępności, trafności świadczonych usług społecznych. Obecne są także perspektywy rozwoju rynku usługodawców i zaangażowania społeczności lokalnej. Wyraźniej zaznacza się wymiar ekonomiczny zmiany. Natomiast znacznie słabiej zaznacza się wymiar instytucjonalny (przekształcenia badanych instytucji).

6.3. Znajomość planów rozwoju usług i deinstytucjonalizacji

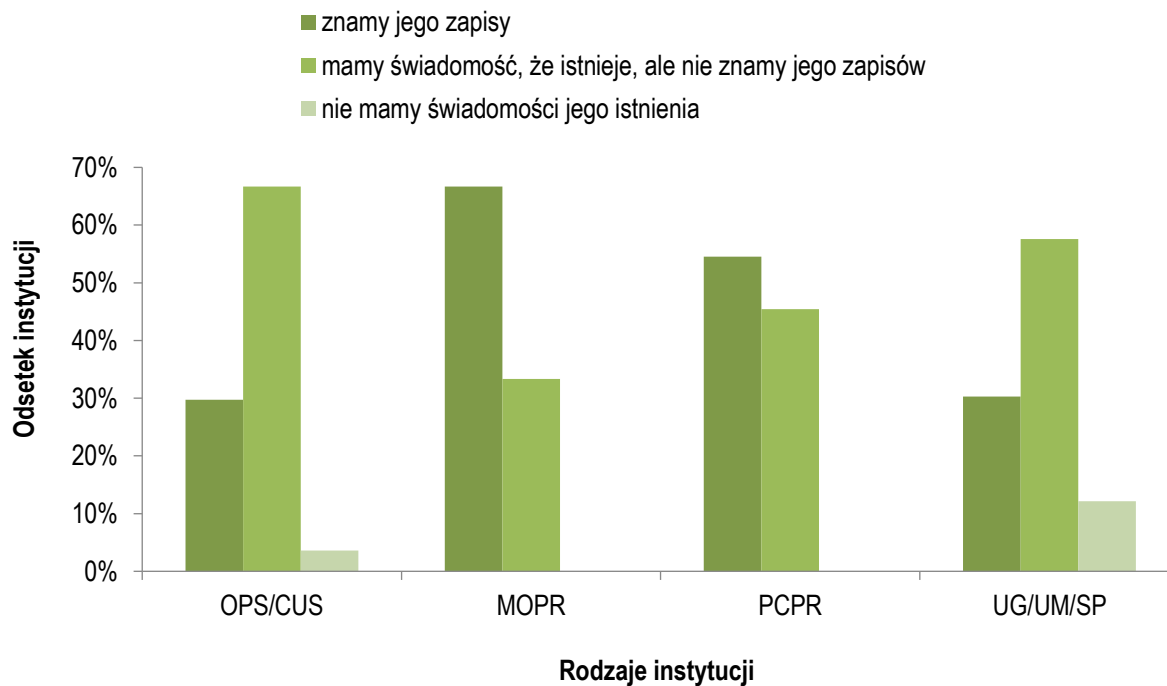
Świadomość istnienia RPDI deklaruje zdecydowana większość badanych JST (95%), jednak znajomość jego zapisów deklaruje co 3. Najwyższą znajomością zapisów RPDI legitymują się miasta na prawach powiatu (75%), zaś najniższym gminy wiejskie (25%). Brak świadomości istnienia tego dokumentu w największym stopniu deklarują gminy miejsko-wiejskie (16%), natomiast żadne z m.n.p.p. i powiatów ziemskich nie udzieliły takiej odpowiedzi.

Najczęściej znajomość zapisów RPDI deklarują przedstawiciele MOPR, PCPR i urzędów miast (co najmniej 50%). Najczęściej nieświadomość istnienia tego dokumentu deklarują urzędy gmin i urzędy miast. Żaden urząd gminy nie zadeklarował znajomości zapisów RPDI, a 18% zadeklarowało, że nie jest świadomym jego istnienia.

Znajomość RPDI przez badane JST (n=165)

Znajomość RPDI przez badane instytucje (n=165)

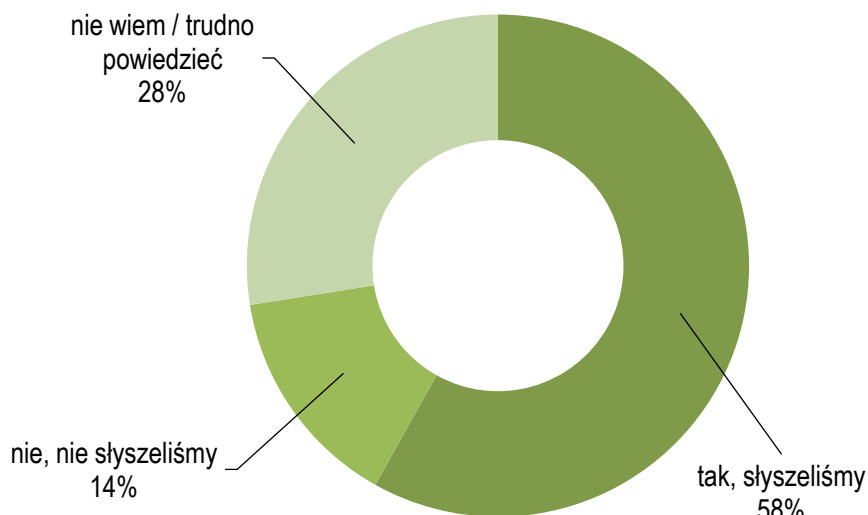

Świadomość istnienia dokumentu pt. „lokalny plan rozwoju usług i deinstytucjonalizacji” deklaruje 58% badanych JST, nieznajomość 14%, zaś 28% nie potrafi odpowiedzieć na to pytanie.

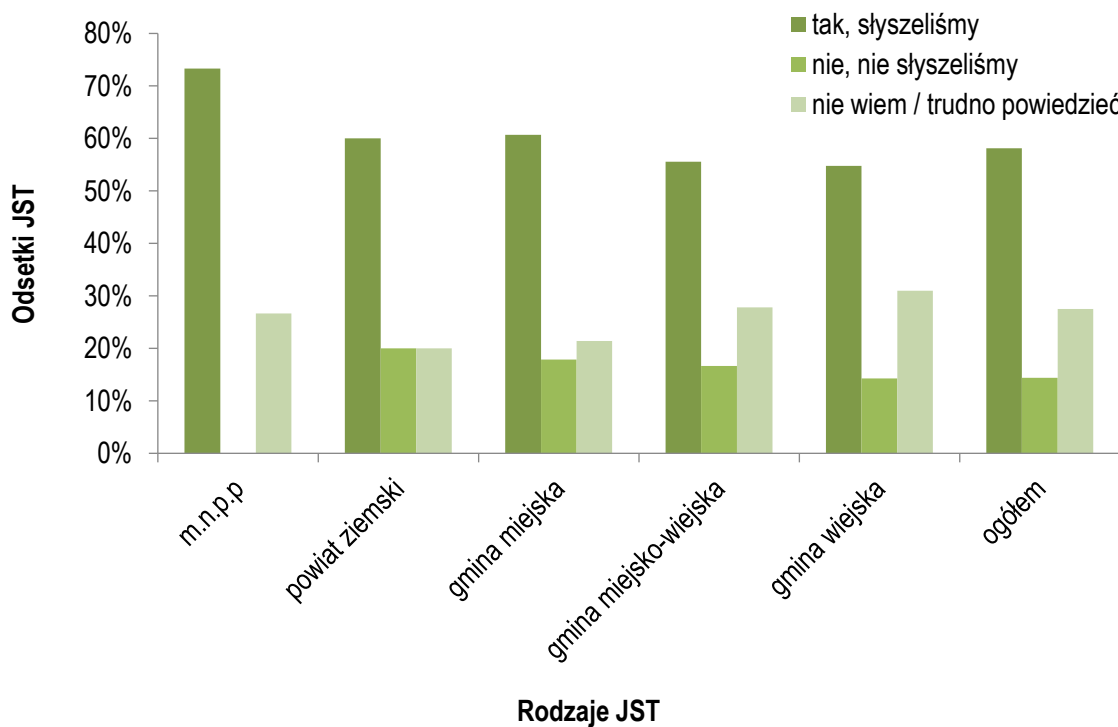
JOPS częściej niż urzędy gmin i miast deklarują świadomość istnienia LPDI. W najwyższym stopniu MOPR (73%), a w najniższym urzędy gmin, miast i starostw powiatowych (48%). Najczęściej brak świadomości istnienia LPDI deklarują PCPR (29%), zaś najrzadziej urzędy gmin, miast, starostwa powiatowe (7%) i MOPR (0%). Urzędy gmin, miast i starostwa powiatowe najczęściej (44%) nie potrafią odpowiedzieć na to pytanie, zaś najrzadziej PCPR (14%).

Najwyższą znajomość deklarują miasta na prawach powiatu (73%), a najniższą gminy wiejskie (55%). Najczęściej nieświadomość istnienia tego dokumentu deklarują powiaty ziemskie (20%), zaś najrzadziej gminy wiejskie (14%) i m.n.p.p. (0%).

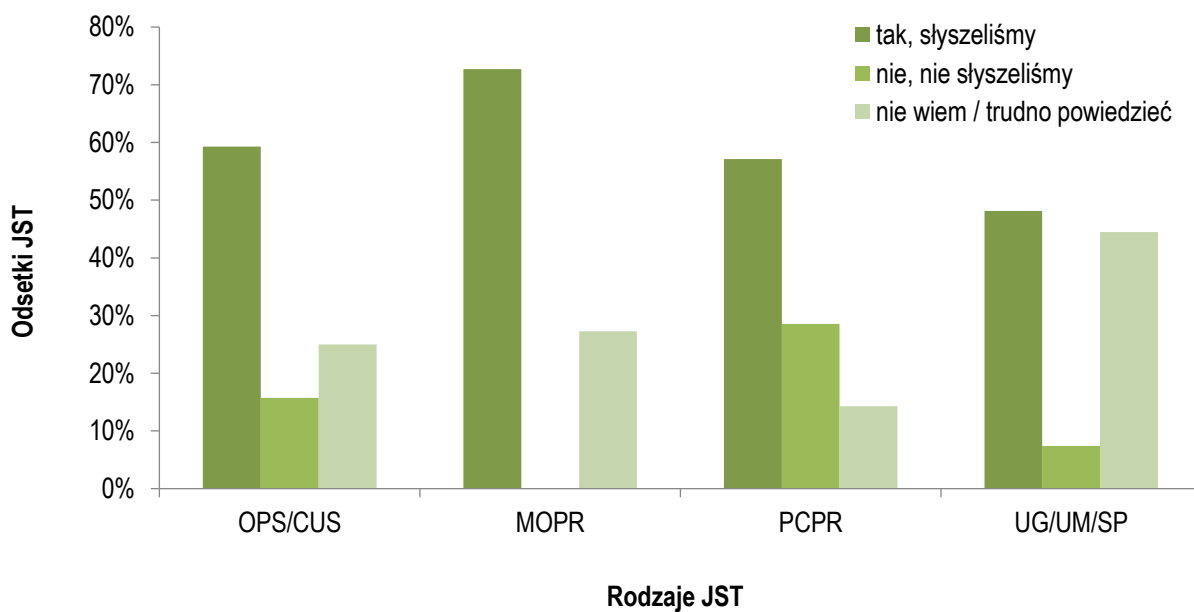
Świadomość istnienia dokumentu pt. „lokalny plan rozwoju usług i deinstytucjonalizacji” w badanych JST (n=160)

Świadomość istnienia dokumentu pt. LPDI z uwagi na typ JST (n=160)

Świadomość istnienia dokumentu pt. LPDI z uwagi na typ instytucji (n=160)

7. Opracowanie i wdrożenie LPDI

Rozdział poświęcony jest analizie zadeklarowanej przez respondentów gotowości do opracowania i wdrożenia LPDI w trakcie realizacji zadania TORUS, w szczególności:

- identyfikacji opracowanych i wdrożonych LPDI w województwie śląskim;
- zbadaniu gotowości do przyjęcia i wdrożenia dokumentu w okresie realizacji zadania TORUS;
- zbadaniu zaawansowania procesu opracowania i wdrożenia LPDI;
- identyfikacji barier i czynników sprzyjających;
- identyfikacji deficytów i potrzeb JST w zakresie opracowania i wdrożenia LPDI w ujęciu terytorialnym i być może instytucjonalnym.

5 badanych JST zadeklarowało posiadanie LPDI. Faktycznie ten dokument posiadają 2 JST: Bielsko-Biała i Ożarówice.

7.1. Lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji

Zdecydowana większość badanych odpowiedziała na pytanie: „Z czym kojarzy się Państwu lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji?” Z analizy odpowiedzi wyłania się obraz rozumienia tego instrumentu zbliżony do obrazu postrzegania rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji, gdzie dominują perspektywy:

- zmiany systemowej, przenoszenia realizacji usług społecznych z poziomu instytucji (w domyśle dużych podmiotów) na poziom lokalny: rodzinny, sąsiedzki czy wspólnotowy;
- odbiorcy: zmiana zakresu oferty, zwiększenie dostępności, trafności świadczonych usług społecznych;
- rozwoju rynku usługodawców i zaangażowania społeczności lokalnej.

Z wyraźniej zaznaczającym się ekonomicznym niż instytucjonalnym wymiarem zmiany. Powyższy obraz uzupełniają dwie nowe kategorie:

- jednoznaczne wskazanie na świadczenie usług w konkretnej lokalizacji

„Lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji kojarzy się nam przede wszystkim z kompleksowym i strategicznym podejściem do poprawy jakości życia mieszkańców naszej gminy.”

- LPDI jako dokument operacyjny

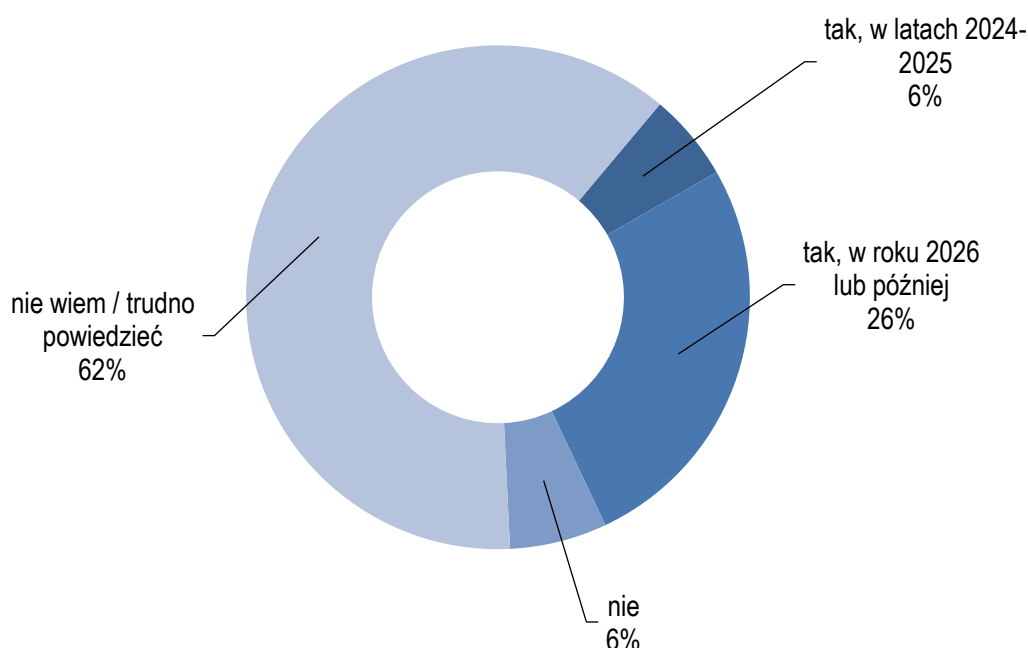
„Dokument zawierający działania oferowane na rzecz mieszkańców gminy (po rozeznaniu potrzeb – diagnoza, planowanie i wdrażanie usług).”

„Dokument ustalający plan podejmowanych na terenie Gminy działań mających na celu poszerzenie oferty usług świadczonych dla społeczeństwa w środowisku lokalnym.”

7.2. Gotowość badanych JST do opracowania i wdrożenia LPDI

Gotowość opracowania i wdrożenia „lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji” w trakcie realizacji zadania TORUS zadeklarowało 51 badanych JST, w tym 9 w latach 2024-2025 i 42 w latach 2026-2025. Tylko 10 jednoznacznie zadeklarowało, że nie zamierza tego zrobić w tym okresie. Większość badanych JST (99) nie potrafi odpowiedzieć na to pytanie. I to do tej grupy powinno być adresowane wsparcie w ramach zadania TORUS, głównie w formie zachęcania, pokazywania korzyści, celem obniżenia poczucia ryzyka.

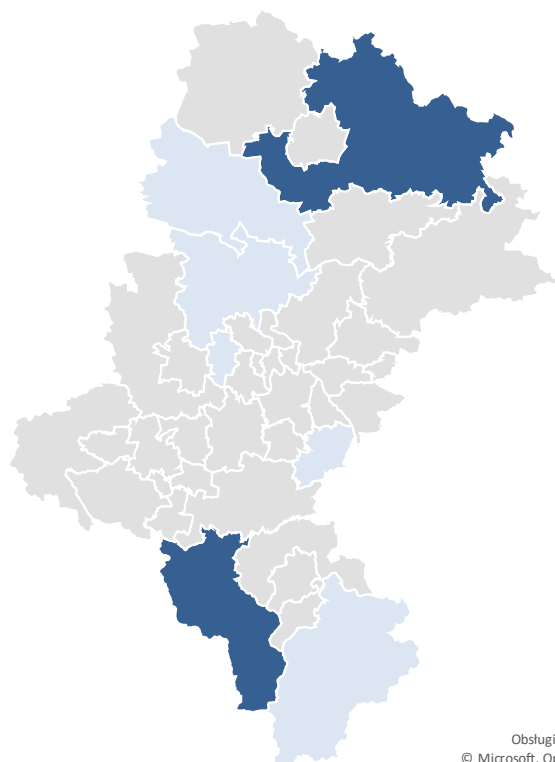
Gotowość badanych JST do opracowania i wdrożenia LPDI w okresie realizacji zadania TORUS (n=160)

7.2.1. Gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI na mapie województwa

Istotnym aspektem dla realizacji działania polegającego na zmobilizowaniu jednostek samorządu terytorialnego do opracowania i wdrożenia LPDI jest przestrzenne rozmieszczenie na mapie województwa śląskiego JST o różnym stosunku do tego procesu. To pozwoli trafniej planować działania w ramach interwencji. Rozkład JST deklarujących opracowanie i wdrożenie LPDI do 2025 roku i po 2025 r. zaprezentowane na poniższych mapach.

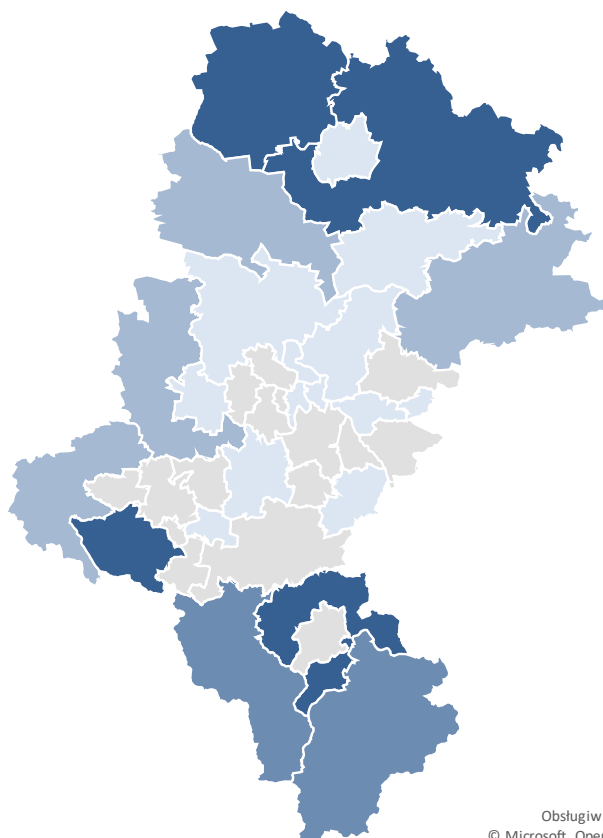
JST deklarujące opracowanie i wdrożenie LPDI do 2025 r. i po 2025 w ujęciu powiatowym

Obsługiwane przez usługę Bing
© Microsoft, OpenStreetMap, TomTom

Planuje do 2025

1 2

Obsługiwane przez usługę Bing
© Microsoft, OpenStreetMap, TomTom

Planuje po 2025

1 4

7.2.2. Typ JST a gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI

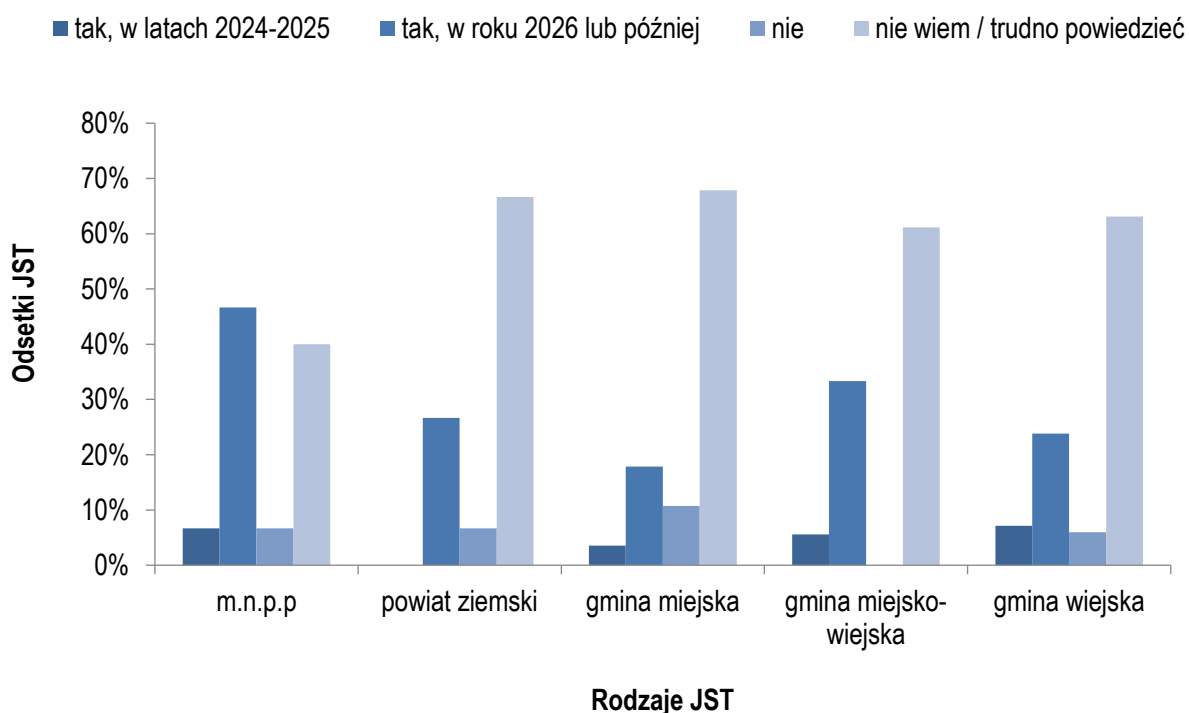
Opracowanie i wdrożenie LPDI w okresie realizacji projektu, czyli do końca 2028 r. zadeklarowało łącznie 32% badanych JST, w pierwszym okresie (lata 2024-2025) – 6%, a w drugim okresie (lata 2026-2028) – 32%.

W pierwszym okresie żaden z powiatów ziemskich nie zadeklarował opracowania i przyjęcia dokumentu. Pozostałe typy JST nie różnią się istotnie (odsetki wskazań mieszczą się w zakresie 4% – 7%).

W drugim okresie gotowość miast na prawach powiatu jest zdecydowanie wyższa niż pozostałych typów JST. Żadna z badanych gmin miejsko-wiejskich nie odrzuca możliwości opracowania i wdrożenia LPDI w okresie realizacji zadania TORUS. W przypadku pozostałych typów JST odsetki odrzucających takie rozwiązanie mieszczą się od 6% (gminy wiejskie) do 11% (gminy miejskie).

Brak zdecydowania w sprawie opracowania i wdrożenia dokumentu deklaruje 40% miast na prawach powiatu i ponad 60% JST pozostałych typów.

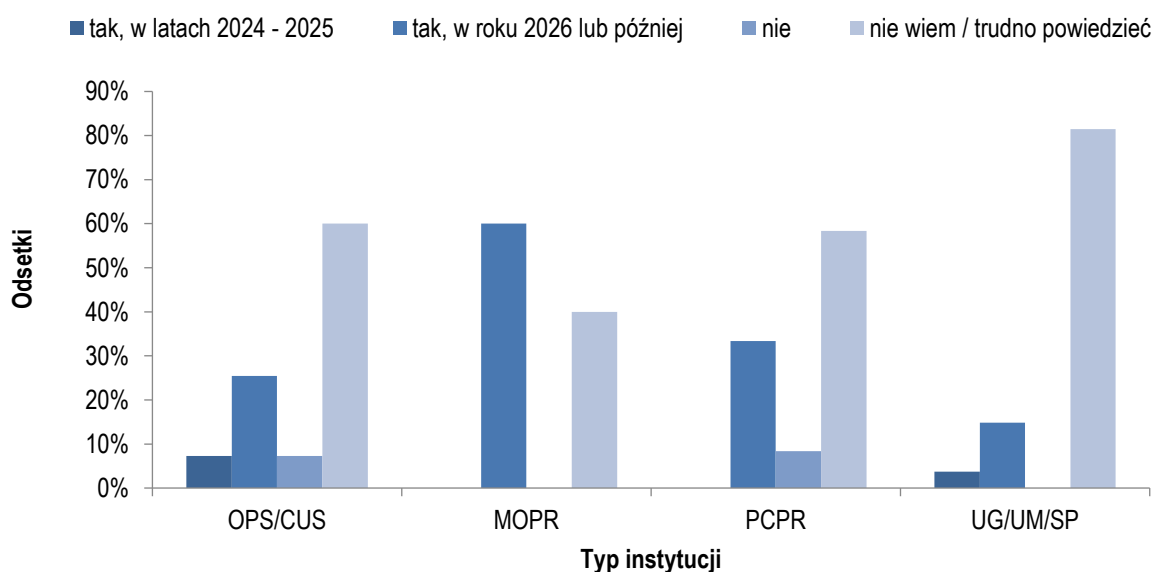
Gotowość badanych JST do opracowania i wdrożenia LPDI w okresie realizacji zadania TORUS (n=160)

7.2.3. Typ instytucji a gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI

Większość badanych instytucji nie potrafi określić czy i kiedy przystąpi do opracowania i wdrożenia LPDI. Te, które zadeklarowały taką gotowość częściej wskazują na lata 2026-2028, niż na lata 2024-2025. Gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI już teraz deklaruje 8 OPS i 1 urząd miejski. Zaś w drugim okresie realizacji zadania TORUS: 28 OPS/CUS, 6 MOPR, 4 PCPR i 4 urzędy miejskie. Brak zamiaru realizacji tego zadania deklaruje 8 OPS i 1 PCPR. Największym niezdecydowaniem charakteryzują się urzędy gmin, miast i starostwa powiatowe (ponad 80% odpowiedź „nie wiem/trudno powiedzieć”).

Gotowość badanych instytucji do opracowania i wdrożenia LPDI w okresie realizacji zadania TORUS (n=160)

7.3. Czynniki zmiany nastawienia JST do opracowania i wdrożenia LPDI

104 badane JST odpowiedziały na pytanie o to jakie czynniki mogą zmienić nastawienie do opracowania i wdrożenia LPDI. Częściej wskazywano blokady niż czynniki wpływające na zmianę.

Katalog wymienionych blokad jest zbliżony do katalogu blokad rozwoju usług społecznych i obejmuje m.in.: brak czasu, zasobów (kadrowych, finansowych i organizacyjnych), nadmiar zadań, ograniczone rozmiary tak JST, jak i OPS. Ponadto badani zasygnalizowali:

- blokady ze strony administracyjnej

„Brak decyzji na poziomie władz gminy.”

- posiadanie lub tworzenie dokumentu równoważnego

„(...) opracowały/realizują zadania społeczne w oparciu o założenia przyjęte w dokumentach strategicznych/planistycznych, które stanowią odpowiednik LPRUS [lokalny plan rozwoju usług społecznych]. Mają charakter lokalny, odnoszą się do poruszanych w LPRUS usług społecznych, zostały opracowane, są realizowane w oparciu o zasadę partycypacji społecznej, zakładają wzmocnienie zasobów środowiska lokalnego i zaangażowanie podmiotów 3 sektora. Są aktualizowane, optymalnie odpowiadając na potrzeby społeczne. Opracowywanie kolejnego programu byłoby niecelowe.”

„Gmina obecnie jest na etapie opracowywania strategii Rozwoju.”

- funkcjonowanie lub tworzenie CUS

„W chwili obecnej nie ma takich planów – Centrum Usług Społecznych posiada Program Usług Społecznych.”

„Aktualnie przekształcamy w ramach projektu MOPS w CUS.”

- subiektywny brak potrzeby

„Na dzień dzisiejszy lokalnie nie widzimy takiej potrzeby.”

- nieobligatoryjność LPDI, w przeciwieństwie do innych dokumentów strategicznych

„Tylko jeśli będzie to obowiązek ustawowy. Mała gmina, mała potrzeba usług lokalnych, ewentualnie coś na poziomie powiatu dostępnego dla gmin.”

- nowość procesu

„Proces deinstytucjonalizacji jest tematem nowym, więc jak do tej pory nie zagłębiałyśmy się w niego zbyt dokładnie. Nastawienie może się zmienić, kiedy będą docierać do nas pozytywne opinie ze środowiska innych miejscowości, które zdecydowały się na wprowadzenie tych zmian.”

Natomiast katalog czynników sprzyjających zmianie obejmuje m.in.:

- podniesienie wiedzy na temat rozwoju usług społecznych

„Większa świadomość na temat lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji oraz odwaga do jego wprowadzania.”

„Konieczne będzie zapoznanie się z wytycznymi, zasadami tworzenia lokalnych programów i ocena czy będzie on tworzony na szczeblu gminnym.”

„Działania w zakresie usług społecznych i deinstytucjonalizacji w naszej gminie są dopiero rozwijanie i podejmowane rozmowy na ten temat. Będziemy się przyglądali innym podmiotom na gruncie lokalnym jak i krajowym jakie są kierunki podejmowanych działań.”

„Zdobycie szerszej informacji na ten temat, pozyskanie wskazówek od doświadczonych praktycznie osób w tym zakresie, zaangażowanie personelu urzędu, ale również jednostek organizacyjnych czy rady gminy, aby można było sprostać wspólnie zadaniu.”

- diagnoza sytuacji w JST i dynamika zmian w strukturze społecznej mieszkańców (np. zwiększenie się liczby potencjalnych odbiorców)

„Przeprowadzenie analizy potrzeb w zakresie usług społecznych.”

„Jeżeli ocenimy, że jest to dla naszej gminy niezbędne przystąpimy do tworzenia lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji.”

„W zależności od sytuacji społeczno-gospodarczej oraz zapotrzebowania zgłaszanego przez społeczność lokalną w tym zakresie.”

- wsparcie organizacyjne i merytoryczne

„Nastawienie może zmienić szkolenie z zakresu opracowania planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji.”

„OPS jest wstępnie zainteresowany stworzeniem strategii, natomiast nie wiadomo w jakim okresie i zakresie. W pierwszej kolejności niezbędne jest skorzystanie ze szkoleń.”

„Od otrzymania odpowiedniego wsparcia.”

- współpraca z innymi, zaangażowanie społeczeństwa

„Jeżeli pojawią się na naszym terenie organizacje chętne do współpracy w tym zakresie to warto rozpatrzyć wszystkie możliwości, a na dzień dzisiejszy brak rąk do pracy i wykwalifikowanej kadry pracowniczej.”

- zmiana świadomości społecznej, w tym lobbowanie władz samorządowych

„Promowanie wartości społecznych; dostęp do finansowania i zasobów; pokazanie sukcesów i dobrych praktyk.”

„Zwiększenie świadomości na temat znaczenia i roli usług społecznych i dezinstytucjonalizacji, przedstawienie konkretnych, namacalnych korzyści osobom odpowiedzialnym za funkcjonowanie gminy.”

7.4 wnioski

- Odsetek JST deklarujących gotowość opracowania i wdrożenia „lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji” w trakcie realizacji zadania TORUS jest niższy niż wartość wskaźnika w projekcie, jednak jednoznaczne deklaracje niewdrażanie tego instrumentu złożyło około 5% badanych;
- Większość badanych JST (60%) nie potrafi rozstrzygnąć czy i kiedy opracuje LPDI, zatem wsparcie w ramach zadania TORUS, głównie w formie zachęcania, pokazywania korzyści, obniżające poczucie ryzyka powinno być adresowane do tej grupy;
- Badane JST częściej deklarują opracowanie i wdrożenie LPDI w drugim okresie realizacji projektu TORUS (lata 2026-2028), niż w pierwszym (2024-2025);
- Katalog wymienionych przez badane JST blokad opracowania LPDI jest zbliżony do katalogu blokad rozwoju usług społecznych i obejmuje m.in.: brak czasu, zasobów (kadrowych, finansowych i organizacyjnych), nadmiar zadań, ograniczone rozmiary tak JST, jak i OPS, a także m.in.: blokady ze strony administracyjnej, funkcjonowanie lub tworzenie CUS, brak potrzeby, nowość procesu;
- Katalog czynników stymulujących zmianę obejmuje m.in.: podniesienie wiedzy na temat rozwoju usług społecznych, zmiana świadomości społecznej, rozwój współpracy międzysektorowej, wzrost zaangażowania społecznego.

8. Udział w zadaniu TORUS

Rozdział poświęcony jest analizie zadeklarowanej przez respondentów chęci skorzystania ze wsparcia oferowanego w zadaniu Terytorialne Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych, w szczególności:

- posiadania LPDI;
- etapie procesu opracowania i wdrażania;
- barier i czynników sprzyjających;
- deficytów w tym zakresie;
- potrzeby wsparcia w zakresie opracowania i wdrożenia LPDI.

8.1. Zaawansowanie procesu opracowania i wdrożenia LPDI w badanych JST

54 badane JST odpowiedziały na pytanie o to czy rozpoczęły już proces opracowania i wdrożenia lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji. 3 JST (Bojszowy, Woźniki i Wręczyca Wielka) przyznały, że „tak”; 46 JST, że „nie”, a 5 nie potrafiła odpowiedzieć na to pytanie. To znaczy, że przestrzeń interwencji jest znaczna.

8.2. Potrzeby wsparcia JST w procesie opracowania i wdrożenia LPDI

54 badane JST odpowiedziały na pytanie o to czy potrzebują wsparcia w procesie opracowania i wdrożenia lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji. 41 JST odpowiedziało „tak”, a 13 „nie”, ponieważ potrafią opracować i wdrożyć dokument o takim charakterze.

8.2.1. Zakres oczekiwanego wsparcia

Spośród 41 JST, które potrzebują wsparcia:

- 30 oczekuje go na każdym etapie opracowania i wdrożenia LPDI, a 11 na wybranych etapach;
- 26 oczekuje wsparcia istotnego, a 15 umiarkowanego;
- 37 JST chce skorzystać z oferty TORUS, a 4 nie.

8.2.2. Formy oczekiwanego wsparcia

Najczęściej wskazywane formy realizacji wsparcia to szkolenia (34) i doradztwo (33), a w mniejszym stopniu warsztaty (23). JST zainteresowane otrzymaniem wsparcia równie często wybierają wsparcie stacjonarne (14), online (11), jak i deklarują brak preferencji (12 odpowiedzi „bez znaczenia”). Podobnie w przypadku organizacji: wsparcie indywidualne uzyskało 7 wskazań, a grupowe 10, zaś nie ma to znaczenia dla 20 JST.

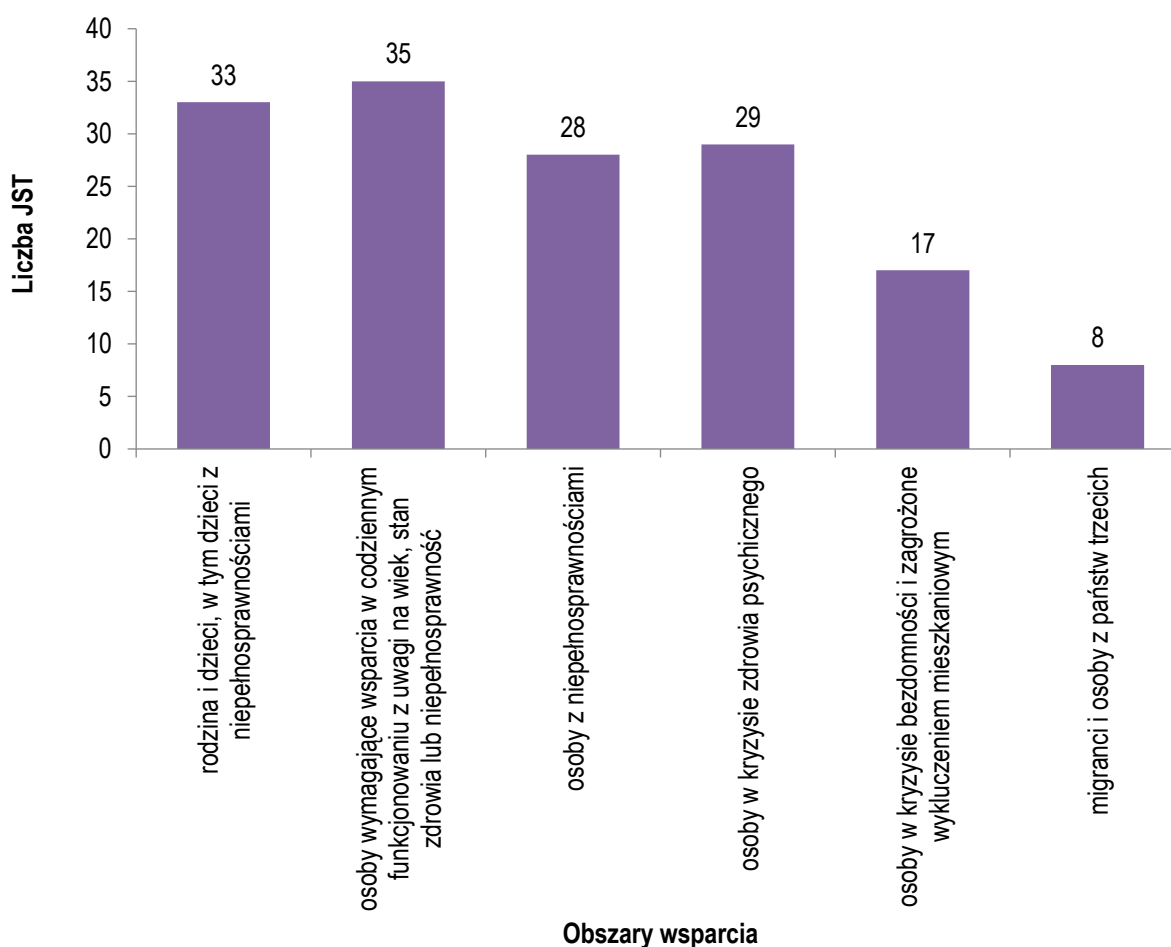
8.2.3. Obszary oczekiwanego wsparcia

JST oczekujące wsparcia w ramach zadania TORUS w równym stopniu wskazały każdy z 3 elementów procedury tworzenia LPDI:

- planowanie interwencji z zakresu usług społecznych, pomocy i integracji społecznej (30 wskazań);
- tworzenie LPDI i/lub innych dokumentów o charakterze programowym lub strategicznym (31);
- rozwój usług społecznych i deinstytucjonalizacji w wybranych obszarach (33).

JST poza wsparciem w zakresie tworzenia dokumentów strategicznych sformułowały preferencje co do obszarów merytorycznych, w których oczekują wsparcia. Najwięcej wskazań uzyskały obszary: *osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz rodzina i dzieci*; w dalszej kolejności *osoby w kryzysie zdrowia psychicznego* i *osoby z niepełnosprawnościami*. Znacznie mniej wskazań otrzymały obszary *osoby w kryzysie bezdomności* oraz *migranci*. Taki rozkład preferencji może wynikać ze skali zjawiska, jak i zaawansowania interwencji w danym obszarze problemowym.

Preferowane obszary wsparcia merytorycznego (n=37)

8.3 Wnioski

- Mała liczba JST, które zadeklarowały rozpoczęcie opracowania i wdrażania LPDI jest szansą i wyzwaniem dla realizatorów TORUS: szansą ponieważ te nieliczne przypadki ułatwią testowanie form wsparcia, zaś wyzwaniem, ponieważ zasięg i skala wsparcia jest znaczna i będzie wymagać zaangażowania dużych zasobów;
- Znacznie więcej badanych JST deklaruje potrzebę wsparcia w ramach TORUS niż brak takiej potrzeby, co uzasadniają zdolnością do samodzielnego opracowania tego typu dokumentu;
- Większość badanych JST oczekuje istotnego wsparcia na każdym z etapów opracowania dokumentu;
- Preferowanymi formami wsparcia są szkolenia, doradztwo i w mniejszym stopniu warsztaty;
- Badane JST równie często preferują kontakty fizyczne, jak i online, wsparcie indywidualne, jak i grupowe;
- Preferowanymi przez JST obszarami, w których oczekują wsparcia są: *osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, rodzina i dzieci, osoby w kryzysie zdrowia psychicznego oraz osoby z niepełnosprawnościami.*

9. Aneks

W podrozdziale pierwszym zamieszczono tabele z danymi stanowiącymi podstawę wnioskowania, a w rozdziale drugim narzędzie badawcze wykorzystane w badaniu.

9.1. Tabele

Struktura respondentów badania ankietowego wg typów JST (n=165)

Typ JST	Wypełnione ankiety
m.n.p.p.	16
powiat ziemski	15
gmina miejska	29
gmina miejsko-wiejska	19
gmina wiejska	86
Razem	165

Struktura respondentów badania ankietowego wg typów instytucji (n=174)

Typ instytucji	Wypełnione ankiety
OPS	112
MOPS	12
UM	18
UG	11
SP	4
CUS	3
PCPR	11
inne	3
Razem	174

Podejście do opracowania dokumentów strategicznych i planistycznych w badanych JST (n=174)

Sposób opracowania dokumentów strategicznych	Liczba odpowiedzi
samodzielnie	66
przy wsparciu podmiotu zewnętrznego	37
różnie, w zależności od rodzaju dokumentu i sytuacji	66
wyłącznie przez podmiot zewnętrzny	5
Razem	174

Struktura respondentów badania ankietowego w ujęciu powiatowym JST (n=174)

Rodzaje JST		Liczba wypełnionych ankiet
Gminy w powiatach ziemskich – wg powiatów	będziński	6
	bielski	8
	bieruński	5
	cieszyński	11
	częstochowski	16
	gliwicki	6
	kłobucki	9
	lubliniecki	7
	mikołowski	5
	myszkowski	5
	pszczyński	5
	raciborski	6
	rybnicki	4
	tarnogórski	9
	wodzisławski	9
	zawierciański	9
żywiecki	14	
miasta na prawach powiatu	16	
starostwo powiatowe	15	

Deklarowane sposoby opracowania dokumentów strategicznych wg typów badanych JST (n=174)

Sposób opracowania dokumentów strategicznych	Miasta na prawach powiatu	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie	Powiaty ziemskie
samodzielnie	5	8	9	36	8
przy wsparciu podmiotu zewnętrznego	2	9	4	19	3
różnie, w zależności od rodzaju dokumentu i sytuacji	9	16	6	30	5
wyłącznie przez podmiot zewnętrzny	0	1	1	3	0
Razem	16	34	20	88	16

Deklarowane sposoby opracowania dokumentów strategicznych wg (wybranych) typów instytucji (n=174)

Sposób opracowania dokumentów strategicznych	OPS	MOPS	UM	UG	SP	CUS	PCPR	Inne
samodzielnie	43	4	4	5	2	1	6	1
przy wsparciu podmiotu zewnętrznego	25	1	4	4	1	0	2	0
różnie, w zależności od rodzaju dokumentu i sytuacji	38	8	7	5	1	2	3	2
wyłącznie przez podmiot zewnętrzny	5	0	0	0	0	0	0	0
Razem	111	13	15	14	4	3	11	3

Deklarowane sposoby opracowania dokumentów strategicznych w ujęciu terytorialnym (podregiony) (n=165)

Podregion	Samodzielnie	Przy wsparciu podmiotu zewnętrznego	Różnie, w zależności od rodzaju dokumentu i sytuacji	Wyłącznie przez podmiot zewnętrzny
bielski	15	8	14	0
bytomski	7	8	5	0
częstochowski	20	6	7	1
gliwicki	2	2	4	1
katowicki	1	3	0	0
rybnicki	7	5	13	0
sosnowiecki	4	2	13	0
tyski	8	6	5	0
Razem	64	40	61	2

Elementy dokumentów strategicznych, których opracowanie sprawia JST problemy (n=165)

nic nie sprawia trudności	diagnoza	zbieranie, opracowanie i analiza danych	formułowanie wniosków i rekomendacji	wyznaczanie celów, priorytetów, kierunków działania	dopasowanie działań do wyznaczonych celów, priorytetów, kierunków działania	określanie zakładanych rezultatów, produktów i ich wskaźników	szacowanie zasobów niezbędnych do realizacji celów, priorytetów, kierunków działania	włączenie społeczności lokalnej w proces tworzenia dokumentu	konsultowanie projektu dokumentu	coś innego
12	54	81	34	34	30	64	44	74	25	11

Znajomość RPDI przez badane JST (n=165)

Znajomość RPDI	Miasta na prawach powiatu	Powiaty ziemskie	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie
znamy jego zapisy	12	7	9	7	21
mamy świadomość, że istnieje, ale nie znamy jego zapisów	4	8	19	9	61
nie mamy świadomości jego istnienia	0	0	2	3	3
Razem	16	15	30	19	85

Znajomość RPDI przez badane instytucje (n=165)

Znajomość RPDI	OPS/CUS	MOPR	PCPR	UG/UM/SP
znamy jego zapisy	33	8	6	10
mamy świadomość, że istnieje, ale nie znamy jego zapisów	74	4	5	19
nie mamy świadomości jego istnienia	4	0	0	4
Razem	111	12	11	33

Świadomość istnienia dokumentu pt. „lokalny plan rozwoju usług i deinstytucjonalizacji” w badanych JST (n=160)

Znajomość LPDI	Liczba odpowiedzi
tak, słyszeliśmy	93
nie, nie słyszeliśmy	23
nie wiem / trudno powiedzieć	44
Razem	160

Świadomość istnienia dokumentu pt. LPDI z uwagi na typ JST (n=160)

Znajomość LPDI	Miasta na prawach powiatu	Powiaty ziemskie	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie
tak, słyszeliśmy	11	9	17	10	46
nie, nie słyszeliśmy	0	3	5	3	12
nie wiem / trudno powiedzieć	4	3	6	5	26
Razem	15	15	28	18	84

Świadomość istnienia dokumentu pt. LPDI z uwagi na typ instytucji (n=160)

Znajomość LPDI	OPS/CUS	MOPR	PCPR	UG/UM/SP
tak, słyszeliśmy	64	8	8	13
nie, nie słyszeliśmy	17	0	4	2
nie wiem / trudno powiedzieć	27	3	2	12
Razem	108	11	14	27

Gotowość badanych JST do opracowania i wdrożenia LPDI w okresie realizacji zadania TORUS (n=160)

Gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI	Liczba odpowiedzi
tak, w latach 2024 - 2025	9
tak, w roku 2026 lub później	42
nie	10
nie wiem / trudno powiedzieć	99
Razem	160

Gotowość badanych JST do opracowania i wdrożenia LPDI w okresie realizacji zadania TORUS (n=160)

Gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI	Miasta na prawach powiatu	Powiaty ziemskie	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie
tak, w latach 2024 - 2025	1	0	1	1	6
tak, w roku 2026 lub później	7	4	5	6	20
nie	1	1	3	0	5
nie wiem / trudno powiedzieć	6	10	19	11	53
Razem	15	15	28	18	84

Gotowość badanych instytucji do opracowania i wdrożenia LPDI w okresie realizacji zadania TORUS (n=160)

Gotowość do opracowania i wdrożenia LPDI	OPS/CUS	MOPR	PCPR	UG/UM/SP
tak, w latach 2024 - 2025	8	0	0	1
tak, w roku 2026 lub później	28	6	4	4
nie	8	0	1	0
nie wiem / trudno powiedzieć	66	4	7	22
Razem	110	10	12	27

Preferowane obszary wsparcia merytorycznego (n=37)

Obszary wsparcia	Liczba odpowiedzi
rodzina i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami	33
osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność	35
osoby z niepełnosprawnościami	28
osoby w kryzysie zdrowia psychicznego	29
osoby w kryzysie bezdomności i zagrożone wykluczeniem mieszkaniowym	17
migranci i osoby z państw trzecich	8

9.2. Narzędzie badawcze

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego

Schemat ankiety

Badanie potencjału i potrzeb kadr JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego w zakresie opracowania i wdrażania lokalnych planów rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji (LPDI-2024)

Szanowni Państwo,

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego przystąpił do realizacji projektu pt.: *Koordinacja działań w zakresie polityki społecznej – ROPS WSL* w ramach nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027.

W celu efektywnej realizacji projektu niezbędna jest diagnoza doświadczeń i potrzeb JST województwa śląskiego szczebla gminnego i powiatowego w zakresie tworzenia polityk publicznych, w szczególności planowania rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji oraz ich zainteresowania skorzystaniem z oferowanego w projekcie wsparcia.

ROPS – w ramach zadania *Terytorialne Obserwatorium Rozwoju Usług Społecznych Województwa Śląskiego (TORUS)* – uruchamia system wsparcia dla gmin i powiatów, które planują opracowanie i wdrożenie LPDI. Wsparcie będzie realizowane w formie:

- szkoleń i doradztwa na etapie tworzenia LPDI;
- warsztatów dotyczących analizy danych na potrzeby opracowania dokumentów programowych, wykorzystania narzędzi, rozwoju umiejętności analitycznych, poznania metodologii, w tym prowadzenia analiz.

Będziemy wdzięczni za Państwa pomoc, która przyczyni się do lepszego dostosowania naszej oferty do Państwa potrzeb oraz efektywniejszego wsparcia rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim.

Prosimy o zwrócenie uwagi, że niniejszy materiał jest tylko schematem ankiety online i nie należy go wysyłać do ROPS

w wersji papierowej. Właściwą ankietę online uprzejmie prosimy przesłać do **5 lipca 2024 r.** Link do ankiety jest dostępny pod adresem <https://rops-katowice.pl/ankiety>

Osobą do kontaktu w sprawie ankiety jest Pan Ryszard Skrzypiec, tel. 32 730 68 82, e-mail: rskrzypiec@rops-katowice.pl.

A. Metryczka

1. Położenie jednostki - powiat

2. Położenie jednostki - gmina

3. Rodzaj jednostki

☐	Urząd Gminy
☐	Urząd Miasta
☐	Starostwo Powiatowe
☐	Ośrodek Pomocy Społecznej w mieście na prawach powiatu
☐	Ośrodek Pomocy Społecznej w gminie nie będącej miastem na prawach powiatu
☐	Centrum Usług Społecznych
☐	Inna, jaka?.....

4. Dane osoby do kontaktu ws. ankiety

imię i nazwisko	
stanowisko	
telefon ogólny	
telefon wewnętrzny	
e-mail (o ile to możliwe indywidualny)	

B. Doświadczenie, kompetencje i potrzeby JST w zakresie programowania polityk publicznych

1. W jaki sposób z reguły JST opracowuje strategie (np. rozwiązywania problemów społecznych), programy (przeciwdziałania narkomanii) i plany (np. adaptacji do zmian klimatu)?

☐	samodzielnie
☐	przy wsparciu podmiotu zewnętrznego
☐	wyłącznie przez podmiot zewnętrzny
☐	różnie, w zależności od rodzaju dokumentu i sytuacji

2. Co powstrzymuje, zniechęca, utrudnia JST samodzielne opracowanie strategii, programów, planów działania?

--

3. Co sprawia JST trudności w procesie opracowania strategii, programów i planów działania? (można wybrać kilka odpowiedzi)

☐	nic nie sprawia trudności
☐	diagnoza
☐	zbieranie, opracowanie i analiza danych
☐	formułowanie wniosków i rekomendacji
☐	wyznaczanie celów, priorytetów, kierunków działania
☐	dopasowanie działań do wyznaczonych celów, priorytetów, kierunków działania
☐	określanie zakładanych rezultatów, produktów i ich wskaźników
☐	szacowanie zasobów niezbędnych do realizacji celów, priorytetów, kierunków działania
☐	włączanie społeczności lokalnej w proces tworzenia dokumentu
☐	konsultowanie projektu dokumentu
☐	coś innego, co?

4. Proszę dokończyć zdanie: Rozwój usług społecznych dla naszej jednostki to ...

5. Proszę dokończyć zdanie: *Deinstytucjonalizacja dla naszej jednostki to ...*

6. Jak określiliby Państwo swoją znajomość dokumentu pt. „Regionalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji w województwie śląskim na lata 2023-2025” (RPDI)?

- znamy jego zapisy
 mamy świadomość, że istnieje, ale nie znamy jego zapisów
 nie mamy świadomości jego istnienia

7. Czy Państwa JST posiada dokument pt. „lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji” (LPDI)?

- tak > *Przejdźcie do pyt. 23*
 nie

8. Czy słyszeli Państwo o dokumencie pt. „lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji” (LPDI)?

- tak, słyszeliśmy
 nie, nie słyszeliśmy
 nie wiem / trudno powiedzieć

9. Z czym kojarzy się Państwu lokalny plan rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji?

10. Czy JST planuje opracowanie i wdrożenie lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji?

- tak, w latach 2024-2025 > *Przejdźcie do pyt. 12*
 tak, w roku 2026 lub później > *Przejdźcie do pyt. 12*
 nie
 nie wiem / trudno powiedzieć

11. Dlaczego? Co może zmienić to nastawienie?

12. Czy JST rozpoczęła już proces opracowania i wdrożenia lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji?

- tak
 nie
 nie wiem / trudno powiedzieć

13. Czy JST potrzebuje wsparcia w procesie opracowania i wdrożenia lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji?

- tak
 nie > Przejdźcie do pyt. 22

14. Na których etapach opracowania i wdrażania lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji JST potrzebuje wsparcia?

- na każdym lub większości
 na części
 na jednym, dwóch

15. Jak zaawansowanego wsparcia oczekuje JST?

- istotnego
 umiarkowanego
 minimalnego

Objaśnienia:

Wsparcie na etapach:

każdym lub większości – JST nie potrafi zorganizować procedury opracowania dokumentu, nie posiada wystarczającego doświadczenia, kompetencji oraz zasobów do jego realizacji, potrzebuje istotnego wsparcia organizacyjnego i merytorycznego w trakcie całego procesu;

wybranych – JST potrafi zorganizować procedurę opracowania i wdrożenia dokumentu, posiada doświadczenie, kompetencje oraz zasoby do jego realizacji, jednak z różnych powodów potrzebuje wsparcia organizacyjnego i merytorycznego na jednym lub kilku etapach;

na jednym, dwóch – JST potrafi zorganizować procedurę opracowania i wdrożenia dokumentu, posiada doświadczenie, kompetencje oraz zasoby do jego realizacji, jednak potrzebuje wsparcia specjalistycznego w skomplikowanych sprawach i/lub opinii na temat dokumentu.

Zaawansowanie wsparcia:

istotne – szkolenia, warsztaty i doradztwo od poziomu podstawowego po (w miarę potrzeb) bardziej zaawansowane;

umiarkowane – szkolenia, warsztaty i doradztwo na poziomie zaawansowanym;

minimalne – doradztwo specjalistyczne w skomplikowanych sprawach i/lub opinia na temat dokumentu.

16. Czy JST jest zainteresowane udziałem w projekcie TORUS i skorzystaniem z oferty wsparcia w opracowaniu i wdrożeniu lokalnego planu rozwoju usług społecznych i deinstytucjonalizacji?

- tak
 nie > Przejdźcie do pyt. 22

17. Z jakiego rodzaju wsparcia chce skorzystać JST?

- warsztaty
 szkolenia
 doradztwo
 inne,
jakie?.....

18. Jaką postać wsparcia preferuje JST?

- stacjonarne
 online
 bez znaczenia

19. Jaką formę wsparcia preferuje JST?

- indywidualne
- grupowe
- bez znaczenia

20. Jakie tematy wsparcia interesują JST?

- planowanie interwencji z zakresu usług społecznych, pomocy i integracji społecznej
- tworzenie LPDI i / lub innych dokumentów o charakterze programowym lub strategicznym
- rozwój usług społecznych i deinstytucjonalizacji w wybranych obszarach
- inne,
jakie?.....

21. Jakie obszary wsparcia interesują JST?

- rodzina i dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami
- osoby wymagające wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z uwagi na wiek, stan zdrowia lub niepełnosprawność
- osoby z niepełnosprawnościami
- osoby w kryzysie zdrowia psychicznego
- osoby w kryzysie bezdomności i zagrożone wykluczeniem mieszkaniowym
- migranci i osoby z państw trzecich
- inne,
jakie?.....

Po udzieleniu odpowiedzi na pytanie 21 prosimy przejść do pytania 23.

22. Jeśli nie, to dlaczego?

- potrafi opracować dokument
- nie zamierza opracować dokumentu
- inna przyczyna,
jaka

23. Dodatkowe informacje. W tym miejscu można odnieść się do wcześniej udzielonych odpowiedzi lub ująć inne ważne kwestie mające związek z ankietą.

Serdecznie dziękujemy za wypełnienie schematu ankiety. Ujęte w nim dane uprzejmie prosimy przesłać online za pomocą narzędzia „LPDI-2024” dostępnego na stronie <https://rops-katowice.pl/ankiety>